

Uitgebreid jaarverslag 2017 MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid

Mei 2018

Inhoud

Voorwoord.....	3
Beleid.....	4
Lijn 1 Kwaliteit van zorg.....	4
Lijn 2 Kwaliteit van leven.....	7
Lijn 3 Jeugd en psychische kwetsbaarheid.....	10
Lijn 4 Systemen, wetten en randvoorwaarden.....	11
Vereniging MIND Landelijk Platform.....	133
Projecten.....	16
1. PG werkt samen.....	166
a. PGWS Infrastructuur.....	16
b. PGWS Kwaliteit.....	17
c. PGWS Participatie.....	18
2. AVI II (Aandacht voor Iedereen).....	200
3. Programma Regie in de Regio.....	200
a. Cliënt- en familieondersteuning.....	20
b. Herstelacademies en zelfregienetwerken.....	21
4. Cliëntroutes wonen; 'Er valt niet veel te kiezen'.....	23
5. Kiezen in de GGZ.....	24
6. De krachtige stem.....	24
7. MIND-project.....	25
8. Option Grids voor psychische aandoeningen.....	29
9. Referentenpanel onderzoeksprogramma ggz - ZonMw.....	29
10. Referentenpanel actieprogramma ZonMw.....	30
11. Routewijzer naar werk.....	30
12. Samen beslissen in de GGZ.....	31
13. Zelfmanagement & herstel.....	31
14. Zorg Verandert.....	35
15. FABuleus.....	36
MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid.....	37
Bijlage 1 Afkortingen.....	39
Bijlage 2 Bestuur MIND Landelijk Platform.....	40
Bijlage 3 Lidorganisaties MIND Landelijk Platform.....	41
Bijlage 4 Medewerkers MIND Landelijk Platform 2017.....	42

Voorwoord

Het jaar 2017 was een dynamisch en inspirerend jaar, waarin we gewerkt hebben aan het verder inrichten van het samenwerkingsverband MIND met het Fonds Psychische Gezondheid en Korrelatie. We hebben de naam van de vereniging aangepast van LPGGz naar MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid en hierbij een nieuw logo, nieuwe website en bijpassende huisstijl geïntroduceerd. Binnen het samenwerkingsverband MIND zijn thema's en activiteiten geïntegreerd. Zo heeft MIND aandacht besteed aan onderwerpen als een mentaal gezonde jeugd, wachtlijsten, het voorkomen van depressie en een goed familiebeleid, waarbij samenhangende acties plaatsvonden op het terrein van o.a. fondsenwerving, onderzoek, voorlichting, hulpverlening en belangenbehartiging.

MIND Landelijk Platform heeft in 2017 politieke aandacht gevraagd en gekregen voor de wachtlijstproblematiek. In juni stonden 100 mensen 6 uur lang op een paal in het Markermeer om te protesteren tegen de veel te lange wachttijden voor psychische hulp. Dit heeft geleid tot een landelijke aanpak van de wachtlijstproblemen. Daarnaast hebben we ons hard gemaakt voor de invoering van een doorzettingsmacht bij gemeenten voor mensen en gezinnen waar psychische zorg dringend geregeld moet worden maar waar mensen vastlopen in het systeem. We hebben veel aandacht besteed aan de problemen en publiciteit rond mensen met verward gedrag en ingezet op een landelijk netwerk van preventieve interventies zoals zelfregiecentra en herstelacademies en Bed op Recept. Daarnaast hebben we druk uitgeoefend op de toegang tot de Wet Langdurige Zorg van mensen met ernstige psychische problemen en aandacht gevraagd voor de zorgelijke toename van het aantal gedwongen opnames.

Ook in 2017 zijn er projecten afgerond op het terrein van zelfmanagement, herstelacademies en zorgstandaardontwikkeling en zijn er nieuwe projecten ontwikkeld op het terrein van zelfregiecentra- en herstelacademies en depressiepreventie.

Er is op verschillende terreinen nog veel werk te doen, maar we merken dat MIND een toonaangevende speler is geworden in de ggz. We worden steeds beter in het vinden van wegen om vanuit cliënten- en familieperspectief veranderingen in het beleid te realiseren. Elk onderdeel binnen MIND heeft zo z'n eigen expertise (belangenbehartiging, fondsenwerving, voorlichting, telefonische hulpverlening, lotgenotencontact, beleidsbeïnvloeding) en al deze onderdelen maken de beweging MIND als geheel sterker. In 2017 is een stevige basis gelegd voor 'wij zijn MIND' en het synergetische effect zal de komende jaren wat mij betreft alle ruimte krijgen om verder te groeien.

Marjan ter Avest

Directeur MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid

Beleid

In het jaar 2017 hebben we voor het eerst gewerkt volgens een nieuwe indeling van campagnelijnen. Daarbij hoorde ook een benadering meer op hoofdlijnen en een concrete uitwerking in strategieplannen. Deze strategieplannen sluiten aan bij de door de leden in 2016 vastgestelde speerpunten die ook in 2017 zijn opgenomen onder de respectievelijke campagnelijnen.

Lijn 1 Kwaliteit van zorg

Kernboodschap

Cliënten en hun naasten hebben recht op tijdige beschikbaarheid van kwalitatief goede en veilige ggz-zorg. De zorg sluit aan op de klachten, wensen en behoeften van de cliënt. De ervaringskennis van de cliënt en zijn naasten is hierbij uitgangspunt. De zorg is transparant, zodat cliënten en hun naasten goede keuzes kunnen maken voor een passende behandeling en zorgaanbieder.

Speerpunten	Verslag 2017
Relationele zorg. Professional-nabijheid wordt gezien als kritische succesfactor in de zorg.	In 2017 is het project voorbereid waarin leden van MIND Landelijk Platform gezamenlijk een theaterstuk rondom relationele zorg laten ontwikkelen. Doel hiervan is om te laten zien hoe relationele zorg in de praktijk er uit ziet, en hoe niet.
Toegankelijkheid van de wachtlijsten	In 2017 zijn we met diverse acties en lobby bij politiek en NZa erin geslaagd om de wachttijden hoog op de politieke agenda te krijgen. Dit heeft geleid tot bestuurlijke afspraken in juli om de wachttijden terug te dringen; in december zijn deze afspraken aangescherpt. MIND, GGZ Nederland en ZN coördineren gezamenlijk de uitvoering daarvan. Onze inbreng is vooral gericht op een integrale en persoonsgerichte aanpak van de wachttijdproblematiek. MIND heeft een trekkersrol in de casusgerichte aanpak, is actief betrokken geweest bij de campagne 'Weg van de wachtlijst' en heeft cliënt- en familievertegenwoordigers in acht regionale taskforces geworven en ondersteund.
Crisis zorg. Zorgen dat mensen adequate en integrale zorg krijgen zodat crises voorkomen worden, dan wel menswaardig in crises wordt omgegaan met cliënten en naasten, opdat zij uiteindelijk de regie over hun leven kunnen (her)nemen.	In 2017 is de voorbereidende fase gestart van een gezamenlijk project van de leden rondom crisiszorg. Er zijn twee werkbezoeken afgelegd aan de crisisafdelingen in Nederland. Bovendien heeft de monitor over crisiszorg van MIND Landelijk Platform informatie opgeleverd over hoe de crisiszorg wordt ervaren en wat werkzame elementen zijn. In 2018 moet deze informatie leiden tot een goede beschrijving van wat goede crisiszorg is. Dit kan uiteindelijk geborgd worden in de Generieke Module (GM) acute psychiatrie 2.0.
Zichtbaarheid familie- en cliëntenorganisaties in basis-ggz. Meer zichtbaarheid geven aan patiënten- en familieorganisaties bij huisartsen, praktijkondersteuners ggz (POH-GGZ) en gemeentelijke sociale teams.	In 2017 is het project gestart om te onderzoeken hoe huisartsenpraktijk (huisarts & POH-GGZ) tegen cliënten- en familieorganisaties inclusief hun diensten aankijken. Bovendien is in 2017 geïnvesteerd in de relatie tussen MIND en organisaties die de eerste lijn vertegenwoordigen, zoals de LVE, NHG, PsyHaQ en Landelijke Vereniging POH-GGZ. Ook in deze contacten is verteld over MIND, de leden en de toegevoegde waarden van de leden ten aanzien van de eerstelijns organisaties. Tot slot hebben we meegeschreven aan de toolkit voor huisarts over de ggz-patiënt. Daar wordt onder andere ook verwezen naar MIND en haar lidorganisaties.

Overige onderwerpen	Verslag 2017
Wet verplichte ggz/ Reduceren en registreren dwang en drang	Op donderdag 2 februari behandelde de Tweede Kamer de Wet Verplichte ggz. Hierin kwam ook de 'observatiemaatregel' aan de orde. Met deze maatregel konden mensen die verward overkomen drie dagen verplicht ter observatie in een ggz-instelling worden opgenomen. MIND Landelijk Platform voerde al lange tijd strijd tegen deze cliëntonvriendelijke maatregel. Een voorstel tot wetwijziging werd gelukkig door een meerderheid in de Tweede Kamer ondersteund en zo is deze maatregel met ingang van 14 februari geheel van tafel gegaan. De wet werd wel in de Tweede Kamer aangenomen. Daarom hebben we in 2017 ook deelgenomen aan het Ketenprogramma voor de implementatie van de wet. Hier hebben we input gegeven voor zowel de toegankelijkheid van het dossier voor de cliënt en zijn naasten. Bovendien kijken we mee of het ICT-systeem wel gaat voldoen aan de privacy eisen.
Kwaliteitsstatuut versie 1.1	Eind 2017 is het kwaliteitsstatuut geëvalueerd. Binnen het ggz-panel is een meldactie van MIND Landelijk Platform uitgezet rondom de regiebehandelaar. De uitkomsten van deze meldactie (circa 600 reacties) zijn ingebracht bij de evaluatie. De evaluatie gaat leiden tot een nieuwe versie van het kwaliteitsstatuut, het kwaliteitsstatuut 1.1. Aangezien in 2020 het kwaliteitsstatuut naar alle waarschijnlijk grondig moet worden aangepast is er voor gekozen om nu alleen kleine wijzigingen door te voeren.
NKO/ SBG / Kwaliteitsinstituut i.o.	ROM leverde in 2017 veel discussie op. MIND Landelijk Platform heeft meegewerkt aan het akkoord over de doorontwikkeling van de ROM. Voor een adequate en effectieve inzet van ROM is besloten tot de inrichting van een kwaliteitsinstituut van en voor de geestelijke gezondheidszorg. Ook bij de inrichting van het nieuwe kwaliteitsinstituut in de ggz krijgen behandelaren en patiënten de regie. Alle partijen in de ggz committeren zich aan de afspraak dat een dergelijk kwaliteitsinstituut op 1 januari 2019 operationeel is. Een essentiële randvoorwaarde bij de doorontwikkeling van ROM is dat de privacy bij de gegevensverzameling gewaarborgd blijft. MIND Landelijk Platform heeft juridische kennis ingewonnen over dit onderwerp en brengt dit structureel in bij de overleggen.
Voeden van zorgverzekeraars bij hun inkoopbeleid	MIND Landelijk Platform heeft met de 4 grootste verzekeraars nagedacht over het inkoopbeleid 2019. Hierin is actief meegedacht over de volgende onderwerpen: herstel in de wijk, eHealth, familiebeleid en Intensive Home Treatment. Deze onderwerpen zijn uitgewerkt en worden in het inkoopbeleid 2019 meegenomen.
Opname van de MIND Landelijk Platform - kwaliteitscriteria in het functieprofiel POH-GGZ en de inzet van ervaringskennis bij Huisarts & POH-GGZ (en Generalistische Basis-ggz)	MIND Landelijk Platform is lid geworden van het landelijk overleg rondom de POH-GGZ. Onderwerpen van gesprek zijn daar de doorontwikkeling van functieprofiel en het register. In 2018 wordt het functieprofiel en hebben we de kans om hierin mee te denken. Aandachtspunt zal zijn de rol van ervaringsdeskundigheid in het profiel en opleiding van de POH-GGZ.
Participatie in het Netwerk acute ggz van VWS, inbreng generieke module acute ggz en	Rondom de acute ggz speelde in 2017 een aantal onderwerpen. Allereerst heeft MIND meegewerkt aan het

inbreng bij handreiking spoedzorg HAP & crisisdienst	<p>advies van de NZa over de bekostiging van de acute ggz waarbij de beschikbaarheid van acute ggz bekostigd gaat worden. Bovendien is het model vastgesteld dat gaat over de afhandeling van meldingen van een persoon in crisis. Belangrijkste winstpunt voor ons is dat het meldpunt niet-acute ggz ook 24/7 bereikbaar is. Dit gaat in 2018 in pilots getest worden. Ook het model Vervoer, waarin gezocht wordt naar alternatieve vervoersmogelijkheden, wordt in 2017 in pilots getest.</p> <p>Tot slot denkt MIND mee in een handreiking om de samenwerking tussen de spoedzorg en de HAP te verbeteren.</p>
Landelijke werkgroep suïcidepreventie	MIND heeft hierin actief meegewerkt, met name ook met inzet van de MIND-lidorganisatie Stichting Zelfbeschadiging.
Informatie-uitwisseling en overdracht van en naar de huisarts en ggz bij ketenzorg, multidisciplinaire samenwerking en monitoring van chronische stabiele patiënten.	MIND Landelijk Platform dacht mee in een aantal onderzoeken over de huisartsenzorg, POH-GGZ en basis ggz. Uitkomsten daarvan is dat met name de huisartsenpraktijk nog moeite hebben met de zorg voor de chronische stabiele patiënt. Dit is ook actief ingebracht bij de toolkit voor de huisarts over de ggz-patiënt en daarin een onderwerp geworden.
Bij herstelondersteunende zorg inzetten op de inbreng/gebruik ervaringskennis bij de ontwikkeling van kwaliteitsstandaarden, waaronder de module herstelondersteuning	In alle kwaliteitsstandaarden hebben we ervaringsdeskundigen laten participeren in werkgroepen.
De Nieuwe GGZ	MIND Landelijk Platform heeft de samenwerking verkend met De Nieuwe GGZ, met name rondom de online community.
Forensische psychiatrie	Activiteiten hebben zich vooral gericht op het snijvlak van forensische zorg en ggz, in het bijzonder de ketenveldnorm levensloopfunctie en intensieve beveiligde zorg. MIND participeert daarbij in stuurgroep en werkgroep en heeft met de schrijvers van de veldnorm een focusgroep van ervaringsdeskundigen samengesteld. De inbreng van MIND heeft geleid tot een beter evenwicht tussen zorg/herstel en veiligheid, en tot meer aandacht voor de rechtspositie van cliënten. De ketenveldnorm zal naar verwachting voorjaar 2018 gereed zijn.
Ontwikkelen visie op (familie)-ervaringsdeskundigheid	Dit punt is bij diverse onderwerpen actief door MIND naar voren gebracht. In 2017 is in nauwe afstemming met de Vereniging van Ervaringsdeskundigen actie ondernomen op het gebied van de structurele bekostiging van ervaringsdeskundigen.
Wgbo; verankering ondersteunen van en samenwerken met familie	Dit punt is in diverse overleggen aan de orde gesteld, maar in 2017 hebben zich geen kansen voorgedaan om hier concrete resultaten op te bereiken.
Farmacie; psychofarmaca	In 2017 is de werkgroep Psychofarmaca opgestart, met als geprioriteerde onderwerp de afbouw van antidepressiva. In samenwerking met andere partijen in het veld (KNMP, NVvP en NHG) is vanaf augustus 2017 gestart met de ontwikkeling van een consensusdocument aangaande de afbouw van antidepressiva, om het hiaat in de bestaande richtlijnen rondom depressie op te vullen.

Lijn 2 Kwaliteit van leven

Kernboodschap

Uitgangspunt is het sociaal model. Een gezonde levensstijl, zinvolle activiteiten of werk, een sociaal netwerk en goede huisvesting zijn leidend. Dit geldt zowel voor mensen die in de wijk wonen als mensen in de intramurale zorg. Waar nodig is (specialistische) zorg, een beschermde omgeving en/of ondersteuning bij zelfredzaamheid en participatie beschikbaar. Alle actoren werken samen; we laten geen mensen tussen wal en schip vallen. Ieder mens, en ook de mens met een psychische kwetsbaarheid, heeft het recht om op zelfgekozen wijze zijn eigen leven in te richten en te participeren in de samenleving. De eventueel benodigde zorg, ondersteuning en faciliteiten sluiten aan op de individuele behoeftes en wensen.

Speerpunten	Verslag 2017
<i>Kwaliteit van leven</i> (Trekker: Regiokamer)	
Doel: de eigen regie op alle levensdomeinen; systemen en voorzieningen zijn zodanig ingericht dat het mogelijk is om eigen regie te voeren en naar eigen mogelijkheden en behoeften mee te doen in de samenleving. Waar hulp van anderen nodig is, staat de hulpverlener naast de persoon in kwestie en ondersteunt hij de persoon in zijn of haar doelen (respectvolle bejegening en een bottom-up denk- en werkwijze)	De doelstelling van eigen regie op alle levensdomeinen heeft de rode draad gevormd in activiteiten voor de afzonderlijke dossiers, met name personen met verward gedrag, Wlz, ambulantisering en beschermd wonen. Hetzelfde geldt voor principes als respectvolle bejegening en persoonsgerichte aanpak. Zie ook speerpunt relationele zorg bij champagnelijn 1 Kwaliteit van zorg.
<i>Arbeid</i> (Trekker: Stichting Borderline)	
Doel: Inbreng ervaringsdeskundigheid bij deskundigheidsbevordering medewerkers UWV, afspraken met UWV over betere communicatie en betere bejegening van onze achterban, meer cliëntondersteuning voor mensen die te maken hebben met UWV of Diensten Werk en Inkomen, leden en RCO's krijgen erkenning, ruimte en middelen voor hun rol bij re-integratie van psychisch kwetsbare mensen.	De samenwerking met het UWV op het gebied van deskundigheidsbevordering UWV-medewerkers is in de loop van 2017 eenzijdig opgezegd vanuit het UWV. Er hebben wel pilots plaatsgevonden voor 'werkfit-trajecten' door RCO's in opdracht van het UWV. Eind 2017 is een heroriëntatie gestart op het thema arbeid; hierbij past een opnieuw vaststellen van prioriteiten. De resultaten van deze heroriëntatie zullen in 2018 zichtbaar worden in de betrokkenheid van MIND in de meerjarenagenda beschermd wonen en maatschappelijke opvang (onder regie van VWS en VNG) en een nieuwe samenwerkingsafspraken tussen ggz-partijen (waaronder MIND), UWV en VNG.

Overige onderwerpen	Verslag 2017
Modelverordeningen Wmo jeugdwet. Tips, tools en tricks voor adviestrajecten meegeven aan regionale cliënten en familieorganisaties (verbinding met Regie in de Regio en PGWS participatie)	Ondersteuning van lokale cliënt- en familievertegenwoordigers heeft zich niet gericht op modelverordeningen. Wel inhoudelijk aan de hand van kernthema's: beschermd wonen, cliëntondersteuning, aanpak verward gedrag, (financiering) zelfinitiatieven. Die ondersteuning heeft plaatsgevonden via themabijeenkomsten, nieuwsbrieven en bilaterale contacten
Toegang tot betaald werk voor mensen met een arbeidsbeperking	MIND heeft geparticipeerd in de begeleidingscommissie van vier pilotregio's voor versterking arbeidsparticipatie ggz-cliënten. In een vervolg daarop is MIND betrokken geweest bij (de voorwaarden voor) projecten versterking arbeidsparticipatie in alle 35 arbeidsmarktregio's

<p>Randvoorwaarden realiseren voor kleinschalige wooninitiatieven, waar cliënten/familie een leidende rol in vervullen.</p>	<p>Er zijn incidentele contacten geweest met enkele initiatieven en Per Saldo over financiering van deze initiatieven op basis van pgb. Rond de jaarwisseling 2017-2018 zijn meer bestendige contacten ontstaan in het kader van lobby voor toegang tot Wlz.</p>
<p>De Vernieuwingsbeweging vanuit de triade in de verblijfszorg op de agenda zetten en richting geven</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onze visie op langdurende intramurale zorg uitventen: betekenisvol leven als uitgangspunt • Co creatie: vanuit de triade vernieuwing in de praktijk stimuleren en vormgeven • Inbreng kwaliteitstrajecten ggz in Wmo en Wlz • Inbreng in vernieuwingsagenda's Wlz van VWS 	<p>MIND heeft bij politiek, VWS en Zorginstituut gelobbyd voor toegang ggz-doelgroep tot de Wlz. Daarbij is telkens de visie naar voren gebracht dat voor een kleine groep cliënten herstel en ontwikkeling het best gerealiseerd worden in een langdurige of blijvende beschermende omgeving.</p> <p>MIND heeft in bescheiden mate geparticipeerd in de ontwikkeling van triadische zorg op verblijfsafdelingen (ART).</p> <p>MIND heeft bij het Zorginstituut standpunten ingebracht voor het algemene adviesbehandeling in de Wlz.</p>
<p>Voortzetting erfgoed Aanjaagteam Verwarde Personen; MIND Landelijk Platform neemt actief de rol op zich van trekker.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Actieve deelname in het publieke debat • Inbreng en verspreiding goede voorbeelden vanuit cliënt- en familieperspectief • Toerusting achterban voor lokale plannen van aanpak • Actief vormgeven vervolg aanjaagteam • Crisiskaart, time-outvoorziening en landelijk meldnummer 	<p>MIND heeft richting politiek, media en andere partijen binnen het Schakelteam Personen met Verward Gedrag systematisch haar visie ingebracht. Sleutelwoorden daarbij zijn: persoonsgerichte aanpak, preventie, integrale samenwerking en regie waar mogelijk bij cliënt en naasten.</p> <p>Lokale en regionale vertegenwoordigers zijn middels nieuwsbrieven en uitwisselingsbijeenkomsten gevoed. Andersom heeft MIND veel ervaringsdeskundigen geworven die op regionale of landelijke bijeenkomsten over verward gedrag een bijdrage hebben gegeven.</p> <p>Specifieke inbreng bij het Schakelteam is vooral geleverd op de onderwerpen crisiskaart, meldnummer niet-actief, doorzettingsmacht, preventie en vervoer. MIND is een van de opdrachtgevers bij de landelijke uitrol crisiskaart.</p> <p>Er is veelvuldig contact geweest met het kernteam aanpak verward gedrag en met de cliënt- en familievertegenwoordiger in het Schakelteam. MIND participeert in het bestuurlijk overleg met het Schakelteam.</p>
<p>Knelpunten rond ambulantisering en decentralisaties</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bundeling signalen vanuit diverse meldpunten, monitoren en eigen achterban • Aanvullend eigen onderzoek rond crisiszorg en langdurend verblijf (Zorg verandert) • Vervolgacties richting overleggremia, media en politiek • Beschermd Wonen: vervolg Dannenberg. Bouwstenen (inhoudelijk en procedureel) voor regionale samenwerking 	<p>Knelpunten zijn vooral verzameld op het gebied van crisiszorg en wachttijden. Dit is gebeurd door gesprekken met lidorganisaties en aan de hand van casuïstiek. Daarnaast heeft uitgebreid onderzoek plaatsgevonden naar crisiszorg in het kader van het programma Zorg Verandert (rapportage begin 2018). De resultaten zijn ingebracht in overleggremia voor wachttijden, acute ggz en verward gedrag. Ze zijn ook gebruikt in contacten met Kamerleden.</p>

	<p>MIND heeft binnen de begeleidingscommissie monitor Landelijk Monitor Ambulantisering (LMA) het initiatief genomen voor een brief aan de staatssecretaris over structurele knelpunten in de ambulantisering; deze brief is door de staatssecretaris in december met instemming ontvangen.</p> <p>Begin 2017 is MIND uit het informeel netwerk voor implementatie Dannenberg gestapt, omdat dit een te vrijblijvend karakter had. Dit netwerk is inmiddels vervangen door de ontwikkeling van een meerjarenagenda beschermd wonen en maatschappelijke opvang. In dit proces heeft MIND meer vertrouwen en we leveren een actieve bijdrage in de kerngroep en bij de aanlevering van voorstellen. In 2017 heeft MIND verder geparticipeerd in een onderzoek naar de regionale plannen beschermd wonen van gemeenten.</p>
<p>Onafhankelijke cliëntondersteuning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen en uitdragen visie op brede cliëntondersteuning • Beïnvloeden beleid VWS en gemeenten 	<p>Projectmedewerkers van MIND hebben een bijdrage geleverd aan het project koplopers cliëntondersteuning van Iederin en VNG.</p> <p>Eind 2017 zijn gesprekken gevoerd met VWS over het beleid van het nieuwe kabinet voor cliëntondersteuning en gepleit voor extra aandacht aan zeer kwetsbare groepen zoals mensen met ernstig psychische aandoeningen.</p> <p>In 2017 zijn twee werkbezoeken georganiseerd voor Kamerleden aan regionale cliëntenorganisaties over (onder meer) cliëntondersteuning.</p>
<p>Brede implementatie van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een beperking</p>	<p>In 2017 heeft MIND in Alliantie-verband stevig geïnvesteerd in de ontwikkeling van het implementatieplan voor het VN-Verdrag. De Alliantie bestaat naast MIND uit Iederin, Per Saldo, Coalitie voor Inclusie en LFB. Het implementatieplan omvat de benodigde inspanningen van gemeentes, het bedrijfsleven en de rijksoverheid. Centraal staat het uitgangspunt: <i>Nothing about us without us</i>. De inzet van ervaringsdeskundigheid vormt dan ook een belangrijk onderdeel van het implementatieplan.</p>
<p>Het bevorderen van gemeentelijk inclusief beleid, het versterken van de inbreng vanuit cliënten-/familieperspectief in het sociale domein.</p> <p>De opbrengsten van het project Regie in de Regio worden vertaald in strategische beleidskeuzes en -initiatieven.</p>	<p>Zie hiervoor. Activiteiten hebben vooral plaatsgevonden binnen de actuele context van aanpak verward gedrag, wachttijden en beschermd wonen.</p> <p>Eind 2017 is een document uitgebracht met speerpunten voor de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018.</p>

Lijn 3 Jeugd en psychische kwetsbaarheid

Kernboodschap

Zorg en ondersteuning voor kinderen en jongeren met een psychische kwetsbaarheid en psychische problemen is dichtbij, tijdig, kwalitatief goed, passend en op maat beschikbaar. Samenwerking binnen en tussen de verschillende domeinen, waarbij de toekomstwensen en participatie centraal staan (opleiding, werk), is uitgangspunt en de continuïteit is geborgd. Jongeren zelf en hun ouders zijn vanzelfsprekend betrokken bij alle facetten van, en op alle momenten in, het zorgproces.

Speerpunten

- Versterken van de kinder- en jeugdlobby: landelijk en regionaal.
- Verbeteren en versterken van de positie van kinderen en ouders; regionaal en landelijk.
- Acceptatie vergroten voor kinderen met ontwikkelingsproblemen.
- Verbeteren van informatievoorziening en zichtbaarheid van ondersteuning en ervaringskennis.
- KOPP beter bij gemeenten onder de aandacht brengen.

Overige onderwerpen	Verslag 2017
Preventie en vroegsignalering	
Tijdige signalering, goede triage en doorverwijzing binnen nulde- en eerstelijns (wijkteam, huisarts)	Er is op verschillende momenten aandacht gevraagd voor de (door)ontwikkeling van deze expertise binnen de wijkteams. Ook is er getracht om goede voorbeelden zoveel mogelijk te delen.
Speciale aandacht voor allochtone jeugdigen met (een vermoeden van) psychische aandoeningen	Hier zijn geen specifieke acties voor in gang gezet.
Speciale aandacht voor (preventie van) verwaarlozing, mishandeling en misbruik van kinderen	Hier zijn geen specifieke acties voor in gang gezet.
Ondersteuning (KOPP/KVO) kinderen en jongeren	Voor deze groep is meermaals aandacht gevraagd en in het veld is het contact met stakeholders specifiek voor deze doelgroep (bijvoorbeeld jeugdgezondheidszorg) aangehaald.
Passende zorg en ondersteuning	
Passende zorg die beschikbaar en bereikbaar is, ook als het gaat om complexe problemen	Als duidelijk standpunt opgenomen in alle communicatie en overleggen.
Privacy van het kind en het gezin worden gerespecteerd	Idem hierboven.
Goede (continuïteit van) zorg voor 18+	Idem hierboven.
Goede (preventieve) zorg voor zwerfjongeren	Hier zijn geen specifieke acties voor in gang gezet.
Goede (preventieve) zorg voor forensische jeugd	Hier zijn geen specifieke acties voor in gang gezet.
Implementatie en voortzetting lobby Doorzettingsmacht	De doorzettingsmacht is in 2017 duidelijk naar voren gekomen en eveneens op het netvlies van landelijke en decentrale overheden. Samen met Significant is er een eindelijk een onderzoek opgestart om de stand van zaken onder de gemeenten te inventariseren (wie doet wat en op welke manier). De resultaten worden in april 2018 verwacht.
Kwaliteitsstatuut Jeugd	Hier zijn geen specifieke acties voor in gang gezet. Dit proces is ook on hold.
Participatie en zelfontplooiing	
Motiveren en actief begeleiden van jongeren naar (hervatting van) school, opleiding of werk	Binnen het beleidsteam hier geen specifieke actie op gezet.
Stem geven	
Shared decision making en inzet ervaringsdeskundigheid in de jeugdhulp	In alle overleggen en projecten waarin MIND Platform deelneemt is dit als uitgangspunt genomen.
Belangenbehartiging/ beleidsparticipatie van en voor jongeren in lokaal/regionaal beleid	Eind november is het project Jeugdhulp doen we samen na lange tijd beschikt, en dit zal in februari 2018 starten. Dit project focust op dit speerpunt.

Structureel vormgeven achterbanraadpleging jongeren en ouders	Hier is een start mee gemaakt in het najaar, met als doel dit in 2018 nog te versterken.
Kennisontwikkeling: Investering in onderzoek naar innovatieve en effectieve (preventieve) zorg binnen de jeugd-ggz	Hier zijn geen specifieke acties voor in gang gezet.

Lijn 4 Systemen, wetten en randvoorwaarden

Kernboodschap

Mind Landelijk Platform zet zich in algemene zin in voor de beste zorg en een goede kwaliteit van leven voor mensen met psychische problemen of kwetsbaarheid in een samenleving die eigen kracht en diversiteit omarmt en waar mensen met psychische kwetsbaarheid gelijke kansen hebben om te participeren en zich te ontplooiën. Om dit te kunnen bewerkstelligen zijn de juiste randvoorwaarden nodig. Randvoorwaarden die in veel gevallen breder zijn dan alleen de ggz en die in ieder geval breder zijn dan de afzonderlijke thema's waar MIND Landelijk Platform zich sterk voor maakt: zaken zoals de financiering van de zorg, het stelsel en diverse wetten en regelgeving op het gebied van zorg en in het sociale domein.

Speerpunten

Gezamenlijke lobby en belangenbehartiging (Trekker: bureau MIND Landelijk Platform)

Speerpunten	Verslag 2017
Kamerleden weten ons te vinden en wij hen / goed netwerk	In 2017 hebben we regelmatig afspraken met Tweede Kamerleden om knelpunten waar ggz-cliënten en naasten tegenaan lopen te bespreken en oplossingsrichtingen aan te dragen op het gebied van toegang tot zorg, kwaliteit, personen met verward gedrag, preventie etc. Ook hebben we verschillende werkbezoeken georganiseerd na de Tweede Kamerverkiezingen, voor de nieuwe Kamerleden.
Kamerleden maken zich hard voor onze knelpunten, en/of dienen moties in of stellen Kamervragen	Observatiemaatregel Wvoggz uit de wet geschrapt met amendement. Moties over doorzettingmacht en wachtlijsten.
Wij dragen zo mogelijk ervaringsverhalen aan die aan politieke onderwerpen een gezicht geven	
We hebben daadwerkelijk iets binnen gehaald. & Wij komen niet alleen met problemen maar met zo mogelijk smart-oplossingen waar Kamerleden mee kunnen scoren	De doorzettingmacht voor de jeugd is per 1-1-2017 ingevoerd. Er is een handreiking voor de gemeenten ontwikkeld, en afspraken met VWS en de VNG. Medio 2017 opgetrokken met verschillende Kamerleden en moties ingediend (die zijn aangenomen) om een onderzoek te starten naar welke gemeenten inmiddels goed werk doen door de doorzettingmacht toe te passen. De incidenten met lange wachtlijsten en kinderen die van het kastje naar de muur worden gestuurd, blijft maar voortslipen. Ook zijn er moties aangenomen om regionaal in kaart te brengen en inzichtelijk te maken hoe lang de wachtlijsten zijn. De uitvoering van deze moties laat op zich wachten door een lange formatieperiode van het nieuwe kabinet. In 2018 krijgt dit vervolg. We hebben intensief contact met de Tweede Kamer over de Wet verplichte ggz, en onder meer de Observatiemaatregel die we uit de wet willen hebben, en worden uitgenodigd voor het Ronde Tafelgesprek in mei 2017. Het lukt ons om een amendement in te dienen waarbij de observatiemaatregel wordt

	<p>geschrappt uit de Wvggz samen met de SP, PvdA, D66, Groen Links. Deze behaalt een meerderheid, en wordt geschrappt uit de wet. Maar ook met de Eerste Kamerleden hebben we contact gehad over de Wet verplichte ggz, waarover in januari 2018 gestemd zou worden.</p>
	<p>De motie waarin we opgetrokken zijn met Groen Links, Ypsilon, Amnesty International voor het verbieden van taserwapens in de ggz wordt aangenomen (december 2017).</p>
	<p>Paul Blokhuis doet onder druk van MIND i.s.m. Kamerleden de toezegging dat er meer onderzoek moet worden gedaan naar het terugdringen van dwang, en de cijfers openbaar moeten worden.</p>
	<p>In juni 2017 stuurt minister Schippers haar Actieplan Wachtlijsten naar de Tweede Kamer. Eindelijk, na jaren hard gewerkt te hebben om dit hoog op de politieke agenda te krijgen (door gesprekken met stakeholders, politiek, meerdere malen in de media zoals NOS, Nieuwsuur), leidt het tot een concreet Actieplan, waar ZN, GGZ NL, de gehele ggz-sector en VWS zich aan moet committeren: de wachtlijsten moeten in juli 2018 tot een aanvaardbare wachttijden zijn teruggedrongen.</p>
<p>We zijn in het nieuws met de belangrijkste knelpunten (om zaken hoger op politieke agenda te zetten daar waar we vastlopen in de lobby of om op nieuwe ontwikkelingen de aandacht te vestigen)</p>	<p>In 2017 hebben we meerdere malen de media gehaald zoals Nieuwsuur, Kassa, over onopgeloste problemen in de zorg en politiek die vooralsnog niet doorbroken worden met effectieve maatregelen: de lange wachtlijsten in de ggz zowel voor jongeren als volwassenen, zeker voor mensen met complexe problematiek, of specifieke aandoeningen zoals borderline, trauma's, autisme, eetstoornissen, ernstige depressies.</p>

Vereniging MIND Landelijk Platform

Versterking positie lidorganisaties (Trekker: Stichting Borderline)

Doel: Een stevige en brede toekomstbestendige basis voor cliënten- en familieorganisaties in de geestelijke gezondheidszorg, zowel ten aanzien van de (maatschappelijke) positie en functies als ten aanzien van de financiering en (onderlinge) samenwerking, waarbij geen afhankelijkheid bestaat van één financieringsstroom.

Ondersteuning van lidorganisaties

- *Ontwikkeling MIND-Support* (Trekker: bureau MIND Landelijk Platform, MIND)
Doel: komen tot een gecoördineerde en een meer integrale benadering van ondersteuningsvragen van zowel landelijke, als regionale organisaties van cliënten en naasten.
- *Ontwikkeling nieuwe website* (Trekker: bureau MIND Landelijk Platform, MIND)
Doel: Leden versterken in hun communicatie. De ontwikkeling en uitrol van een digitaal platform, gekoppeld aan een grote variëteit van sociale media, waarbij bestaande en nieuwe elementen worden samengevoegd. Het platform is de directe portal tot alle websites van de aangesloten organisaties.

Signaleren en anticiperen op ontwikkelingen in wet- en regelgeving (Trekker: bureau MIND Landelijk Platform)

Speerpunten	Verslag 2017
<i>Signaleren en anticiperen</i> (Trekker: bureau MIND)	
Proactief en strategisch handelen bij nieuwe ontwikkelingen, goed en tijdig informeren en geïnformeerd zijn.	Dit is ook in 2017 een continu punt van aandacht geweest. Zie ook onder stakeholdermanagement.
<i>Synmind</i> (Trekker: bureau MIND Landelijk Platform)	
Een nieuw online discussie- en consultatieplatform om het eenvoudiger te maken om organisaties en individuele personen te betrekken bij bijvoorbeeld wetgevingstrajecten, het contact met het bureau op uiteenlopende (beleids)onderwerpen te versterken, maar ook de uitwisseling van standpunten en inzichten tussen de leden (en stakeholders) onderling te vereenvoudigen.	We hebben een pilot gedaan met Synmind. Onderwerp "onvoltooid leven", aangezien hier veel maatschappelijke discussie over is, en we wilden kunnen beoordelen in hoeverre het discussieplatform SynMind geschikt is voor uitwisseling van argumenten op basis van feiten. Daarnaast is SynMind onder meer actief gebruikt voor de raadpleging van de achterban bij het vaststellen van het werkplan voor 2018.
<i>Training / cursus stelsel en belangenbehartiging</i> (Trekker: bureau MIND)	
Het vergroten van de kennis en vaardigheden van de leden en medewerkers op het gebied van het zorg(verzekerings)stelsel, politiek en stakeholders en de lobby binnen dit speelveld.	In december 2017 hebben we de uitnodigingen verstuurd aan de brede achterban (lidorganisaties, familiekamer, regiokamer, cliëntenraden) om deel te nemen aan de Training Zorgstelsel. MIND heeft samen met PGO Support een maatwerktraining ontwikkeld. De wetten jeugdhulp, Wmo, Zvw, Wlz en forensische zorg kwamen aan bod. De training vond plaats in februari 2018. Er was veel animo. We zullen deze training in het najaar 2018 herhalen.
Miljoenennota	MIND heeft in september een nieuwsbrief verspreid onder haar leden/achterban met de meest relevante issues, of maatregelen voor onze achterban, voor 2018.

Overige onderwerp	Verslag 2017
Inkomen/armoede: kostendelersnorm, eigen risico/eigen bijdragen, onverzekerde	Dit punt is aan de orde gekomen bij diverse onderwerpen en overleggen, zie onder meer onder campagnelijn 2.
Het stelsel, schotten, verkokering Zvw, Wlz, Wmo, financiering, risicoverevening en -selectie	Ook in 2017 is MIND actief betrokken geweest bij de ontwikkeling van de nieuwe productstructuur voor de ggz onder trekkerschap van de NZa. Daarnaast is een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor een vorm van persoonsvolgende bekostiging in de ggz.

Verzekerd pakket, toegankelijkheid en betaalbaarheid	Dit punt is aan de orde gekomen bij diverse onderwerpen en overleggen, zie onder meer onder campagnelijn 2. MIND ook gereageerd op de eerste consultatie van het Zorginstituut in het kader van de aansluiting van de nieuwe productstructuur op de aanspraken in het verzekerd pakket van de Zvw.
Stakeholdermanagement, public affairs	Dit is een continu aandachtspunt. In 2017 is gestart met het structureel in kaart brengen van het formele en informele netwerk van MIND en de medewerkers van MIND.
Verkiezingen 2017 Tweede Kamerverkiezingen, formatieproces, regeerakkoord	<p>In januari 2017 hebben we een Meldactie Tweede Kamerverkiezingen gehouden: MIND, Patiëntenfederatie NL en Ieder(In). De knelpunten hebben we onder de aandacht gebracht van de media en de politiek: 50% krijgt niet op tijd passende zorg (vooral ggz-patiënten), zorgmijding, moeilijk de zorg en hulp te regelen, lange wachtlijsten. In januari hebben we als de 3 landelijke PG-koepels een verkiezingsdebat georganiseerd met Tweede Kamerleden.</p> <p>Op de dag zelf was er veel publicitaire aandacht: voorpagina Trouw, nu.nl etc.</p> <p>MIND participeerde in de organisatie van het Nationale Zorgdebat, waar Kamerleden met elkaar het gesprek aan gingen. Een initiatief van Agenda voor de Zorgpartners.</p> <p>We hebben als MIND geparticipeerd in de Agenda voor de Zorg, een gezamenlijk initiatief van ongeveer 20 brancheorganisaties, beroepsverenigingen. De agenda is aangeboden door Alexander Rinnooy Kan aan de formateur.</p> <p>We hebben als MIND geparticipeerd in de Agenda voor de Jeugd. De doorzettingsmacht jeugd staat er prominent in. Deze Agenda voor de Jeugd, is mede ondertekend door branche- en beroepsorganisaties in de ggz en aangeboden aan de formateur.</p> <p>Tijdens het formatieproces, hebben we de tijd benut om kennis te maken met de nieuwe Tweede Kamerleden en werkbezoeken afgelegd.</p> <p>Na de totstandkoming van het Regeerakkoord (oktober 2017) heeft MIND de voor de achterban meest relevantie beleidsvoornemens geselecteerd voor de Nieuwsbrief en onder de achterban verspreid.</p>
Verkiezingen 2018 Gemeenteraadsverkiezingen in voorbereiding	<p>In augustus 2017 hebben we als beleidsteam samen met het project regie in de regio, en achterban een Pamflet Gemeenteraadsverkiezingen opgesteld. Met dit pamflet kunnen regionale en lokale cliënten/familieorganisaties/initiatieven/zelfregiecentra in gesprek gaan met de lokale fracties/fractievoorzitters en degenen die het lokale partij/verkiezingsprogramma opstelt. Ook is het een instrument gebleken om met gemeenten in gesprek te gaan. Onderwerpen, onder meer: de jeugd-ggz en slechte toegang tot passende zorg, doorzettingsmacht, personen met verward gedrag, integrale zorg en hulp, arbeidsparticipatie, versterken (terugval)preventie en herstel door lokale zelfregiecentra en/of inloophuizen etc.</p> <p>Vanuit MIND werden lokale verkiezingsactiviteiten van cliënten-/familieorganisaties financieel gefaciliteerd vanuit een daartoe in het leven geroepen</p>

	verkiezingsbudget. Meerdere organisaties werden op deze wijze in staat gesteld om succesvolle activiteiten te ontplooiën gericht op inbreng bij de gemeenteraadsverkiezingen.
Visie op integrale zorg	Dit punt is aan de orde gekomen bij diverse onderwerpen en overleggen, onder meer in het kader van de bekostiging en de verkenning van mogelijkheden voor persoonsvolgende bekostiging.
Doorontwikkeling DBC-structuur GGZ	Ook in 2017 is MIND actief betrokken geweest bij de ontwikkeling van de nieuwe productstructuur voor de ggz onder trekkerschap van de NZa.
Beleid subsidiering patiënten- en cliëntenorganisaties	In voorbereiding op het in 2018 vast te stellen PGO-subsidiekader heeft MIND in nauwe samenwerking met de koepels Iederin en Patiëntenfederatie en in afstemming met de achterban een visie ontwikkeld op de toekomst van de patiëntenbeweging en het subsidiekader dat daarbij past.
Wkkgz	MIND is actief betrokken bij de evaluatie van de werking van de Wkkgz en heeft zitting in de begeleidingscommissie bij de geschillencommissie voor de ggz.

Projecten

Intern uitgevoerde projecten

1. PG werkt samen

a. PGWS Infrastructuur

Looptijd: 1 januari 2016-31 december 2018

Achtergrond/aanleiding project

Het verbeteren van de positie van cliënten is een belangrijk onderdeel van de missie van cliëntenorganisaties en hun koepels. PG Werkt Samen Infrastructuur richt zich op het verbeteren en onderhouden van de signaleringsfunctie, informatie en advies, juridische ondersteuning en kennisdelen. Hiervoor is het Nationale Zorgnummer, de gezamenlijke hulp- én meldlijn van Ieder(in), MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid en Patiëntenfederatie Nederland opgericht.

Doel

- Een goede infrastructuur voor informatie, signalering en verzameling van cliëntervaringen op het terrein van alle onderdelen van kwaliteit van leven.
- Goede signalering op actuele ontwikkelingen in zorg en ondersteuning, arbeid, onderwijs en wonen en andere aspecten van kwaliteit van leven.
- Een kennisbank die online kennis en informatie ontsluit voor alle betrokken partijen.

Doelgroep

Alle mensen met vragen over zorg, ondersteuning en participatie.

Resultaten 2017

- Via een extra wervingsactie is het aantal leden van het ggz-panel gegroeid van 900 naar ruim 2600 leden.
- In totaal zijn er 7147 vragen en meldingen binnengekomen via de telefoon (het Nationale Zorgnummer) én via de websites van de drie organisaties. Aantal binnengekomen vragen en meldingen die te maken hebben met een psychische aandoening is 1227.
- Er zijn 6 vragenlijsten/meldacties uitgezet onder de leden van het ggz-panel te weten 'Overdracht en monitoring', 'School en vriendschappen', 'Samen beslissen in de ggz', 'Arbeid', 'Monitor crisisopvang en herstel in de GGZ' en 'Meldactie Gemeenteraadsverkiezingen'.
- Er is een aantal campagneactiviteiten online en offline uitgevoerd om meer bekendheid te geven aan het Nationale Zorgnummer. Dit leidde tot een aanzienlijke toename van het aantal telefoontjes en een beter inzicht in de knelpunten die patiënten ervaren, ook in de psychische gezondheidszorg.
- Op aanvraag van beleidsmedewerkers en projectmedewerkers is een aantal signaalrapporten opgeleverd met als thema 'Zelfbeschadiging en ervaringen bij de spoedeisende hulp van een ziekenhuis', 'Patiëntenreizen in de ggz/regeldruk', 'Beschermd wonen', 'Crisis zorg', 'Wachtlijsten bij behandeling (vroegkinderlijk) trauma', 'Wonen' en 'Wachtlijsten in de ggz/toegang zorg'.
- Een goed onderhouden actuele website www.nationalezorgnummer.nl met regelmatig verbeteringen zoals plaatsing van filmpjes en casussen.
- Een kennisbank die beschikbaar is voor medewerkers en bezoekers van de websites van de koepelorganisaties. De kennisbank is in volume gegroeid en bevatte eind 2017 758 vragen en antwoorden, 575 adressen en 32 brochures en rapporten. In totaal is de kennisbank ruim keer 719.000 geraadpleegd.

b. PGWS Kwaliteit

Looptijd: 01-01-2016 /31-12-2018

Achtergrond/aanleiding project

PG Werkt Samen - Kwaliteit van zorg en leven is programmaliijn 2 van het samenwerkingsproject tussen MIND, leder(in) en Patiëntenfederatie Nederland. Deze programmaliijn wordt gecoördineerd door MIND.

Doel

Het versterken van eigen regie en het bevorderen van zelfmanagement van cliënten en naasten door kennisdeling, doorontwikkeling en toepassing van kwaliteitsstandaarden en – instrumenten.

Doelgroep

Lidorganisaties van MIND, leder(in) en Patiëntenfederatie NL, regionale en lokale belangenorganisaties.

Resultaten 2017 (zie ook: <https://mindplatform.nl/nieuws/pg-werkt-samen-kwaliteit>)

- Resultaat 1 *Kennis delen*
 - Drie Spotlightbijeenkomsten: De kracht van familie en naasten, Samen beslissen in de praktijk en Herstel. Deze bijeenkomsten dragen bij aan het delen van kennis over het versterken van eigen regie.
 - Twee artikelen over het versterken van eigen regie in het sociaal domein in het keukentafelgesprek en door gebruik van het persoonlijk plan. Conclusie: hier valt nog veel te winnen.
- Resultaat 2 *Versterken van eigen regie in de regio*
 - De kwaliteitscriteria vanuit patiëntenperspectief voor het individueel zorg- en leefplan zijn definitief. Gezocht wordt naar verbinding met de ontwikkeling van de persoonlijke gezondheidsomgeving (MedMij)
 - De instrumenten voor het bespreekbaar maken van kwaliteit van bestaan in de langdurige zorg worden in praktijk gebracht. LSR past de instrument toe in de GGz en VG-sector. LOC heeft met de instrumenten een workshop ontwikkeld voor de ouderenzorg en verbindt dit met het programma Radicale Vernieuwing.
- Resultaat 3 *Doorontwikkeling en innovatie*
 - De meerjarenagenda 2014 / PG Top 20 is afgerond.
 - Voor drie parelproducten zijn plannen ontwikkeld voor doorontwikkeling en verspreiding: 1. Nierwijzer (Nierpatiënten Vereniging Nederland), 2. Wegwijs (Landelijke Stichting Zelfbeschadiging/ Stichting Borderline), 3. Wat er toe doet (Harteraad)
Het rapport 'Kwaliteitscriteria voor eerstelijnsverblijf vanuit patiëntenperspectief' is opgeleverd.

Kwaliteitscriteria Eerstelijnsverblijf

Looptijd: januari – augustus 2017

Achtergrond/aanleiding project

Eerstelijnsverblijf voorziet in zorg met verblijf als het thuis even niet meer gaat. Of wanneer iemand na een ziekenhuisopname wel uit het ziekenhuis kan worden ontslagen, maar nog te instabiel is om op een verantwoorde wijze naar huis terug te keren. Deze zorg wordt vanaf 2017 betaald vanuit de zorgverzekeringswet (Zvw). Het is belangrijk dat bij de inkoop gelet wordt op wat de wensen en behoeften zijn van patiënten, cliënten en naasten. Dit is d.m.v. interviews verzameld. In het project werken leder(in), MIND en Patiëntenfederatie Nederland samen. MIND voert het project ook uit voor deelnemers uit de achterban van leder(in), dus voor mensen met chronische ziekte of verstandelijke beperking.

Doel

Criteria voor de kwaliteit van de zorg zoals patiënten, cliënten en naasten dit willen, waarmee zorgaanbieders en verzekeraars rekening houden bij het inkopen en organiseren van eerstelijnsverblijf.

Doelgroep

Mensen die tijdelijk niet thuis kunnen verblijven omdat zij medische / psychische zorg nodig hebben.

Resultaten 2017

Er is rapport met kwaliteitscriteria uitgebracht door de Kwaliteitskamer van de gezamenlijke cliëntenkoepels en verspreid.

c. PGWS Participatie

i. deelproject Positieve Gezondheid

Looptijd: 2016 - 2018

Achtergrond/aanleiding project

Het doel van dit onderdeel is de bevordering van de sociaal-maatschappelijke participatie en het vergroten van zeggenschap over eigen leven van mensen met een beperking. Dat doen we door het versterken van de positie rond onderwijs, arbeidsparticipatie en wonen, en in het bijzonder door het bevorderen van de samenwerking van belangenbehartigers landelijk, regionaal en lokaal op deze domeinen. We onderzoeken hoe het concept Positieve gezondheid toegepast kan worden binnen de domeinen onderwijs, arbeidsparticipatie en wonen. En andersom hoe we vanuit de ervaringskennis uit deze domeinen het concept Positieve gezondheid kunnen verrijken.

Doel

In het onderdeel Positieve Gezondheid verkennen en inzetten, verzamelen we kennis t.a.v. het concept Positieve gezondheid, wisselen we deze kennis uit en maken deze toepasbaar. We doen dit door activiteiten uit te voeren op 3 onderdelen:

A. Visieontwikkeling, vastgelegd in een startnotitie (2016)

B. Samenwerking met het Institute for positive health

C. Versterken van de lokale belangenbehartiging vanuit concept positieve gezondheid

Een herzien plan is ingediend bij het ministerie, zodat we kunnen gaan werken met het instrumentarium van Mijn Kwaliteit van Leven (MKVL), dat ook geworteld is in positieve gezondheid.

Doelgroep

Onze leden, achterban

Resultaten 2017

- Positieve gezondheid geconcretiseerd door met het instrument MKVL te gaan werken.
- Eerste verkenningen met MKVL als bruikbaar instrument om kwaliteit van leven voor de achterban in kaart te brengen.
- Continue afstemming tussen de koepels om draagvlak te creëren voor het instrument en een breder concept van gezondheid. In 2018 kunnen we hier concreet op verderwerken.
- Minder stappen gezet dan we in eerste instantie qua planning voorzien hadden, maar wel een gedegen voorbereiding gedaan om in 2018 tot resultaten te komen binnen lokale belangenbehartiging. Vanwege veel lopende projecten binnen de VG rondom de toetsing van kwaliteit van zorg zijn veel aanbieders huiverig om deel te nemen aan pilots. Het kost hierdoor veel tijd om aanbieders te vinden binnen de sector. Ook binnen de GGZ blijkt het weerbarstig om aanbieders te vinden vanwege al bestaande methodes om kwaliteit e.d. te toetsen in de sector. De planning loopt o.a. hierom wat achter.

ii. deelproject Arbeid en dagbesteding

Looptijd: 2016 - 2018

Achtergrond/aanleiding project

In het programma 'Arbeid en dagbesteding' werken we aan de bevordering van maatschappelijke participatie en kwaliteit van leven voor mensen met een beperking. Het versterken van de eigen regie speelt hierbij een belangrijke rol. Daarom is het belangrijk dat leden en lokale belangenbehartigers worden gefaciliteerd om hun rol goed te kunnen uitoefenen.

Doel

Het ondersteunen, verbinden en versterken van lokale belangenbehartiging met betrekking tot werk en dagbesteding door middel van het ontwikkelen en verspreiden van kennis over arbeidsparticipatie en stimuleren van innovatie.

Doelgroep

Onze leden en lokale belangenbehartigers in het algemeen.

Resultaten 2017

- In 2017 is een training belangenbehartiging van start gegaan en door het hele land gegeven.
- Er is een meldactie opgezet, uitgezet en de resultaten zijn verwerkt en klaar voor publicatie.
- Er zijn twee Participatiedagen gehouden en er is een start gemaakt met het schrijven van artikelen voor een uit te geven magazine in 2018.

iii. deelproject Wonen

Looptijd: 01 augustus 2016 – 31 maart 2017

Zie hoofdstuk 4 'Cliëntroutes wonen'

iv. deelproject Onderwijs en talentontwikkeling

Looptijd: 2016 - 2018

Achtergrond/aanleiding project

Onderwijs en het kunnen inzetten van je talenten vergroot de kansen om later mee te kunnen doen in de samenleving aanzienlijk, dat geldt voor mensen met en zonder beperkingen. Onderwijs en talentontwikkeling vormen een basisvoorwaarde om van betekenis te kunnen zijn op het terrein van arbeid en te participeren in de maatschappij. Binnen PG werkt samen werken we daarom aan goede voorwaarden voor kinderen/jongeren (met een beperking) om naar school te kunnen gaan.

Doel

Met het programma 'Onderwijs en talentontwikkeling voor ieder kind' streven we naar betere kansen voor talentontwikkeling en onderwijs voor mensen met een beperking. Dat doen we door te werken aan goede voorwaarden voor onderwijs en talentontwikkeling, zodat kinderen/jongeren (en hun ouders) zelf sturing kunnen geven en kunnen meedoen in de samenleving.

Doelgroep

- Kinderen/jongeren
- Ouders of wettelijke vertegenwoordigers
- Beleidsontwikkelaars en belangenbehartigers

Resultaten 2017

- Zes focusgroep bijeenkomsten zijn gehouden om te praten over of het schooltype invloed heeft op het sociale leven van een leerling met een beperking of aandoening.
- Een vragenlijst is uitgezet om te achterhalen of het schooltype van invloed is op het sociale leven van een leerling met een beperking of aandoening.
- De onderzoeksresultaten zijn verwerkt in het onderzoeksrapport 'School en vriendschappen'.

2. AVI II (Aandacht voor Iedereen)

Looptijd: 2012 - 2017

Achtergrond/aanleiding project

De transitie in het sociale domein bracht veel veranderingen met zich mee. Deze veranderingen overtuigden de landelijke koepelorganisaties, de VNG en het ministerie van VWS ervan dat een ondersteuningsprogramma noodzakelijk was om het lokale en regionale speelveld te ondersteunen. Tien landelijke patiënten-/ cliëntenorganisaties stelden daarvoor het programma 'Aandacht voor Iedereen' op.

Doel

AVI wil het transformatieproces ondersteunen opdat in gemeenten een krachtige en bloeiende lokale participatiepraktijk ontstaat, die ervoor zorgt dat het burger- en cliëntenperspectief in alle facetten van beleidsontwikkeling- en uitvoering een belangrijke rol speelt. Het programma is gericht op het toerusten van burgers en cliënten daarvoor het verder versterken van hun positie in het proces daar naartoe.

Doelgroep

Lokale belangenbehartigers (cliënten- en familieorganisaties), adviesraden sociaal domein en cliëntenraden

Resultaten

- lokale cliëntenorganisaties ondersteund in het opbouwen van netwerken op lokaal en regionaal niveau.
- burgers en cliënten inhoudelijk en procesmatig toegerust via adviseurs, kennisproducten en nieuwsbrieven.
- bijgedragen aan een betere landing van de decentralisaties op het sociaal domein.
- de positie van spelers versterkt die vanuit burger- en cliëntenperspectief op het lokale speelveld opereren, zoals de Wmo-raden/ adviesraden sociaal domein, gehandicaptenraden en cliëntenorganisaties

3. Programma Regie in de Regio

a. Cliënt- en familieondersteuning

Looptijd: 1 april 2015 – 31 december 2017 (verlengd tot en met april 2018)

Achtergrond/aanleiding project

Met de transitie Langdurige zorg en ambulantisering zijn er veel taken van Rijksniveau naar regionaal/lokaal niveau verschoven (begeleiding bij het wonen, dagbesteding, beschermd wonen; naast de al bestaande taken voor mensen met een psychische kwetsbaarheid op gebied van ontmoeting en ontplooiing). Dat betekent dat lokale cliënten- en familieorganisaties veel meer taken hebben gekregen en een steeds belangrijker rol gaan vervullen. Zowel op gebied van beleidsontwikkeling, vaststelling en uitvoering als op gebied van ondersteunen en informeren achterban inzake de veranderingen.

Doel

Versterking van de positie van cliënten in de langdurende intramurale ggz en hun familie door middel van informatie, ondersteuning van de regionale participatie. Het streven is dat in 2017 iedere regio beschikt over (een) herkenbaar aanspreekpunt(en) ten behoeve van cliënt- en familieparticipatie en dat dit duurzame afspraken heeft met Wmo-raden over samenwerking en afstemming.

Doelgroep

Intermediairs, zoals de deelnemers aan de Regiokamer, afdelingen van lidorganisaties, cliënt- en familieraden, netwerk adviseurs Aandacht voor Iedereen en Wmo-raden.

Resultaten 2017

- 17 initiatieven van regionale organisaties (11) en lidorganisaties (6) zijn financieel mogelijk gemaakt vanuit de call 'Versterking regionale cliënten- en familieparticipatie'
- Er zijn factsheets ontwikkeld en verspreid.
- Er is een maandelijkse nieuwsbrief uitgebracht.
- Diverse regio's zijn bijgestaan in het ontwikkelen en versterken van regionale netwerken, bijvoorbeeld door ze informatie te geven waar ze iets mee kunnen of door ze in contact te brengen met mensen/organisaties

waar ze iets aan kunnen hebben. Sommige regionale organisaties worden langere tijd bijgestaan door het team Regie in de Regio, bijv. om de cliënt- en familieparticipatie te versterken of tot een gezamenlijke beweging of agenda te komen in de regio.

- Er is een 'Atlas' ontwikkeld, gevuld en gelanceerd waarop cliënten- en familieorganisaties vindbaar zijn.
- Er is een regionale Kennisbank ontwikkeld voor leden van de Regiokamer.
- Er zijn van een aantal regio's 'regionale foto's' (overzichtsdocumenten) gemaakt om kennis binnen MIND goed te kunnen uitwisselen en de informatie over deze regio's te borgen.
- Regionale cliënten- en familieorganisaties worden betrokken en bijgestaan rond het thema 'mensen met verward gedrag', o.a. via een uitwisselbijeenkomst, nieuwsbriefitems.
- MIND was mede-organisator van het Ontwikkelplein Herstel en Meedoen, waar goede voorbeelden uit de regio werden getoond.

b. Herstelacademies en zelfregienetwerken

Looptijd: september 2015 – juni 2018

Achtergrond/aanleiding project

In het plan 'Over de brug' van kenniscentrum Phrenos was een van de aanbevelingen de oprichting te bevorderen van regionale herstelacademies. Dit is samengevloeid met de lijn van versterking, verspreiding en inbedding van zelfregie-initiatieven zoals beschreven in het project Cliënt- en familieondersteuning. Hoewel er al een grote variëteit is aan organisaties waar mensen met een psychische kwetsbaarheid een laagdrempelige en veilige ruimte hebben om samen met anderen aan hun herstel te werken, zijn ze nog lang niet in alle regio's. Ook verschilt het sterk welke activiteiten en mogelijkheden ze in huis hebben, of ze bekend zijn en of er een sterke financiële basis is.

Doel

Bijdragen aan de vorming van sterke landelijke en regionale netwerken voor zelfregie en herstel, zodat mensen met een psychische kwetsbaarheid toegang hebben tot de steun die ze nodig hebben voor hun eigen persoonlijke herstelproces. Zodat het cliëntenperspectief in elke regio krachtig naar voren wordt gebracht bij de vorming van een totale herstelgerichte omgeving voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Verhelderen, versterken, verbinden en profileren zijn daarbij de sleutelwoorden.

Doelgroep

Om effecten te bereiken voor mensen met een psychische kwetsbaarheid en hun familie en naasten richten we ons op de volgende doelgroepen:

- Zelfregie- en herstelinitiatieven.
- Landelijke, regionale en lokale cliënten- en familieorganisaties in het algemeen.
- Gemeenten, zorgverzekeraars en zorg- en welzijnsorganisaties.

Resultaten 2017

- Document Bouwstenen voor participatie en herstel; hierin wordt uiteengezet welke bouwstenen er in iedere regio zouden moeten zijn om participatie en herstel voor mensen met een psychische en/of psychosociale kwetsbaarheid mogelijk te maken.
- Een bouwconferentie waar de bouwstenen zijn gepresenteerd en nieuwe verbindingen tot stand gebracht tussen initiatiefnemers. Daarna zijn de bouwstenen geïntroduceerd bij talrijke regionale en landelijke bijeenkomsten.
- Onderzoek door Instituut voor Publieke Waarden, die kosten en opbrengsten van zelfregiecentra en herstelacademies in beeld heeft gebracht. Via de kick-off bijeenkomst van dit onderzoek zijn een groot aantal regionale initiatieven betrokken bij dit onderzoek.
- "Regio helpt regio": een aantal regio's is ondersteund door experts uit andere regio's.
- Financiële ondersteuning vanuit het programma Regie in de Regio voor een aantal zelfregie- en herstelinitiatieven.

Onderdeel Training Strategische belangenbehartiging

Achtergrond/aanleiding project

Er worden steeds meer familie- en cliëntervaringsdeskundigen opgeleid in Nederland, die zich inzetten voor individuele belangenbehartiging en directe ondersteuning van familie en/of cliënten. Steeds vaker worden ze

ook gevraagd om mee te denken bij het ontwikkelen van beleid of zetten ze zich in voor collectieve belangenbehartiging. Met deze training bieden we hen handvatten om mee te denken op beleids- en strategisch niveau en/of zich in te zetten voor de belangenbehartiging rond de Wmo bij gemeenten.

Doel

Het versterken van de kwaliteiten en vaardigheden van ervaringsdeskundigen om ook actief te worden in de collectieve belangenbehartiging.

Doelgroep

Ervaren familie- en cliëntervaringsdeskundigen die zich willen ontwikkelen tot belangenbehartigers op collectief niveau.

Resultaten 2017

- De training is uitgewerkt door twee trainers
- Contacten gelegd met PGO Support om de training na de ontwikkel- en pilotfase daar te borgen.

Onderdeel Pilot RCO's en UWV

Achtergrond/aanleiding project

Veel mensen met een psychische kwetsbaarheid hebben klachten over de bejegening door het UWV. Vaak wordt er heel ambtelijk met mensen gesproken en lijkt het of er met afvinklijstjes wordt gewerkt. UWV geeft aan dat ze niet goed weten hoe ze mensen met ernstige psychische aandoeningen goed kunnen helpen. Regionale organisaties en in het project Kansen op Werk worden deze mensen wel goed geholpen in hun herstel en vinden ze juist vaak wel (on)betaald werk. Zij willen dit graag betaald doen namens het UWV en daarom is een aantal regionale cliënten- en familieorganisaties (RCO's) en de ADF-stichting namens Kansen op Werk een raamovereenkomst aangegaan met UWV.

Doel

In een kennisdocument vastleggen van de route die moet worden gelopen om een raamcontract aan te gaan en hoe de uitvoering in zijn werk gaat. Het verbeteren van de contacten tussen UWV en de regionale centra door kennismaken en indien mogelijk inzet van ervaringsdeskundigen.

Doelgroep

- UWV, zowel landelijk als regionaal
- Mensen met een ernstige psychisch aandoening een traject bieden dat leidt tot participatie.

Resultaten 2017

- In de loop van 2017 bleek UWV niet open te staan voor een nadere kennismaking met de werkwijze van de RCO's, ondanks druk vanuit MIND. Maar ze hebben wel de vraag neergelegd of MIND mee wil doen aan de verbreding van het convenant dat nu nog tussen UWV en GGZ Nederland is.
- Opzet en procesplanning maken om een kennisdocument op te stellen t.b.v. de leden van MIND.

c. Taskforce

Looptijd: 1 april 2015 – 31 juli 2017

Achtergrond/aanleiding project

De decentralisaties van de landelijke overheid naar de gemeenten boden grote kansen om herstel, zelfregie en participatie van psychisch kwetsbare burgers te bevorderen. Voor gemeenten waren psychisch kwetsbare burgers nog onvoldoende bekend in vergelijking met andere groepen als ouderen en mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking. Het was nog lang niet vanzelfsprekend dat gemeenten en belangenbehartigers van mensen met een psychische kwetsbaarheid elkaar zouden vinden als samenwerkingspartners. Het inschakelen van een taskforce kon dit proces versnellen.

Doel

De kansen die de Wmo biedt voor volwaardig burgerschap te realiseren door de zelfregie van kwetsbare burgers te versterken. Het bevorderen van een goed samenspel tussen gemeenten en cliënt- en

familievertegenwoordigers bij de ontwikkeling van Wmo-beleid. Bijdragen aan een duurzame, prettige en wederkerige samenwerkingsrelatie én een gezamenlijke agenda rondom het zelfregieverstrekken werken.

Doelgroep

De taskforce richtte zich primair op gemeenten, in nauwe samenwerking met bestaande regionale cliënt- of familie-organisaties en PGB-houders. Daarnaast werd gekeken naar de rol die zorg- en welzijnsorganisaties konden en wilden spelen. Na de inventarisatie was het de bedoeling dat de taskforce zich richtte op de centrumgemeenten (en de bijbehorende regiogemeenten) waar volgens de cliënt- en familievertegenwoordigers het meest behoefte was aan ondersteuning of waar nog geen cliënt- of familievertegenwoordigers aanwezig waren.

Resultaten 2017

In 2017 is het project afgerond en zijn de trajecten die 4 taskforceleden hebben begeleid in totaal 32 gemeenten afgesloten. In de meeste gevallen zijn per gemeente contacten gelegd met andere personen en instanties, zoals de adviesraad sociaal domein, die de bemiddeling van cliënten- en familieorganisaties naar het gemeentebestuur, konden voortzetten.

- Reiskonferentie in juni met 130 deelnemers waar goede voorbeelden werden uitgelicht en een 'reiskoffer' met digitale documenten als tools om de reis samen voort te zetten.
- Jeugdsymposium 'Selfruggie. Mam heb ik dat?' in mei met 100 deelnemers over het betrekken van kinderen, jongeren en ouders bij het GGZ-Jeugdbeleid.

4. Cliëntroutes wonen; 'Er valt niet veel te kiezen'

Looptijd: 01 augustus 2016 – 31 maart 2017

Achtergrond/aanleiding project

Een grote groep mensen is aangewezen op langdurige zorg (ouderen, mensen met een lichamelijke, verstandelijke beperking of psychische aandoening). Het is belangrijk dat de woonvorm, hulp en ondersteuning aansluiten op de wensen van deze mensen. Om de juiste keuze voor het wonen te kunnen maken is goede informatie en ondersteuning noodzakelijk. MIND Landelijk Platform heeft dit i.s.m. Ypsilon voor de doelgroep 'mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen' nader onderzocht in dit deelproject d.m.v. 50 interviews en 8 focusgroepen.

Doel

In kaart brengen welke routes mensen doorlopen als ze langdurige zorg en wonen nodig hebben vanuit de Wlz, Zvw, Wmo met of zonder mantelzorg en achterhalen welke keuzemomenten er zijn, aan welke informatie er behoefte is, of deze beschikbaar is en of mensen uiteindelijk in de gewenste woonvorm terechtkomen.

Doelgroep

10 deelgroepen van in totaal 50 cliënten of hun familie/naasten zijn geïnterviewd. Het betrof mensen die nog zelfstandig woonden met of zonder mantelzorg, of mensen voor wie dit niet mogelijk was en die bijv. in een beschermd woonproject woonden. Specifieke aandacht was er voor jongvolwassenen tot 25 jaar met autisme. Er zijn 8 focusgroepen gehouden waarvan ook 1 met zorgverleners.

Resultaten 2017

- Rapportage 'Er valt niet veel te kiezen' (april 2017) met daarin de resultaten van het deelproject. Deze rapportage bevat de routes die mensen doorlopen.
- Aanbevelingen voor het ministerie VWS hoe knelpunten uit het onderzoek kunnen worden verbeterd.
- Een visualisatie van de cliëntenroutes die mensen met EPA doorlopen.

5. Kiezen in de GGZ

Looptijd: november 2016 – november 2018

Achtergrond/aanleiding

Er is veel informatie over zorg in de ggz op allerlei plekken (online en offline) beschikbaar, maar niet altijd goed vindbaar, begrijpelijk of (nog niet) toegankelijk of openbaar. Cliënten in de ggz of hun naasten of behandelaren krijgen vaak maar een beperkt deel te zien (of te horen) van alle informatie die er is. MIND Landelijk Platform ontwikkelt een keuzewebsite voor de ggz, bestemd voor cliënten, hun naasten, huisartsen/POH-GGz, andere verwijzers en zorgbemiddelaars.

Doel

Het realiseren van een toegankelijke, begrijpelijke en betrouwbare keuzewebsite in de ggz, waarmee het mogelijk wordt om cliënten, naasten en behandelars/verwijzers optimaal te ondersteunen in het proces van 'Samen beslissen' (of samen mogelijkheden verkennen) en hen een weloverwogen, bewuste keuze te kunnen laten maken uit het bestaande behandel aanbod.

Doelgroepen

Cliënten, hun naasten, huisartsen/POH-GGz, andere verwijzers en zorgbemiddelaars.

Resultaten 2017

- Projectteam opgestart, stuurgroep geïnstalleerd en stakeholdersbijeenkomst georganiseerd
- Meerdere inhoudelijke teams afgerond (NKO-2, keuzehulp, alg. ggz-info) en team procesinformatie opgestart
- Designsprints georganiseerd en een eerste prototype opgeleverd
- Diverse communicatie-activiteiten, zoals nieuwsbrieven, bijwonen congres NKO en bijhouden infowebsite.

6. De krachtige stem

Looptijd: 1 februari 2015 – 1 februari 2018

Achtergrond/aanleiding project

Kwaliteitsstandaarden worden vanuit het perspectief van de patiënt ingericht waarbij veiligheid, passende zorg en doelmatigheid een belangrijke rol spelen. In de wet is vastgelegd dat ook (vertegenwoordigers van) patiënten bij de ontwikkeling van kwaliteitsstandaarden en meetinstrumenten betrokken moeten zijn. Meedoen aan kwaliteitsontwikkeling is echter intensief. Met dit project wordt de positie van patiënten en naasten in dat proces versterkt.

Doel

Het doel van dit project is het borgen van de inbreng van het patiënt- en naastenperspectief bij de ontwikkeling van kwaliteitsstandaarden waarbij de goede zorg vanuit het oogpunt van de patiënt wordt beschreven. Vertegenwoordigers worden ondersteund in hun inbreng.

Doelgroep

Patiënten en naasten vanuit de brede achterban van MIND die een rol spelen in de vertegenwoordiging van MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid bij de ontwikkeling van kwaliteitsstandaarden.

Resultaten 2017

- Er zijn patiënten en naastenvertegenwoordigers betrokken in de ontwikkeling van alle 44 kwaliteitsstandaarden.
- Een cursus ontwikkeling kwaliteitsstandaarden met theoretische kaders en praktische handvatten. In totaal hebben 51 vertegenwoordigers deze cursus gevolgd.
- Een gezamenlijke visie op goede zorg om in te brengen bij de ontwikkelgroepen.
- Een handleiding 'werkgroep lid kwaliteitsontwikkeling'
- Een kennisdocument t.b.v. van de achterbanraadpleging
- Flier "[Hoe regel je goede zorg bij psychische klachten?](#)" en een filmpje '[Samen Beslissen](#)'.

7. MIND-project

Looptijd: 15 juni 2016 – 31 december 2017

MIND moet een krachtige en onafhankelijke beweging worden die opkomt voor alle mensen die te maken hebben met psychische kwetsbaarheid. Dit gebeurt in samenwerking met, door en voor cliënten en naasten. Dit is in lijn met de Agenda ggz voor Gepast Gebruik en Transparantie die opent met 'Patiënten hebben recht op de best mogelijke zorg en ondersteuning, passend bij hun individuele mogelijkheden, omstandigheden en bij hun zorgvraag'. Om dit te bereiken zijn tien hoofdpunten bepaald, waarbij de verschillende veldpartijen het voortouw nemen om deze te verwezenlijken. Hoofdpunt 1 in de agenda gaat over het 'versterken van de positie van patiënten en hun naasten (en hun organisaties) met betrekking tot gezamenlijke besluitvorming, gepersonaliseerde zorg, zelfmanagement en antistigma'.

Het project MIND stimuleert het opzetten van de beweging met 8 activiteiten, die hieronder kort worden beschreven. Ook in dit project wordt zoveel mogelijk samen gewerkt met cliënten- en naastenorganisaties, zowel regionaal als landelijk. Het project wordt gefinancierd vanuit de Agenda voor Gepast Gebruik en Transparantie.

Activiteit 1: In beweging door Verbinding

Achtergrond/aanleiding project

MIND wil een beweging zijn die organisaties en mensen met en zonder psychische kwetsbaarheid met elkaar verbindt. Begonnen vanuit vaak afzonderlijk opererende, formele organisaties wil ze toewerken naar een beweging waarbij cliënten en naasten elkaar in wisselende verbanden weten te vinden en versterken. Zo'n beweging ontstaat vanuit de onderstroom en krijgt alleen maar vorm als betrokkenen verstand van zaken hebben, hun stem gezamenlijk willen laten horen en elkaar kunnen ontmoeten.

Doel

Het realiseren van de gewenste mindset, waardoor:

- de MIND-beweging vorm krijgt door (lotgenoten)contact en verbinding.
- de 'MIND-cultuur' tastbaar, zichtbaar en blijvend is.

Doelgroep

Primair: Landelijke lidorganisaties en hun achterban

Secundair: RCO's, samenwerkingspartners van MIND en derden.

Resultaten 2017

- 'Op reis met MIND' : relevant informatiemateriaal gebundeld in een koffertje
- Organisatie MIND Familiedag
- Verbinding: Nieuwe organisaties willen zich bij MIND aansluiten
- Mindset: Groeiend besef bij de lidorganisaties dat ze zich op een nieuwe manier moeten gaan verhouden tot MIND

Activiteit 2: Geïntegreerde informatievoorziening

Looptijd: 1 januari 2017 – 31 december 2017

Achtergrond/aanleiding project

MIND bestaat uit diverse websites, verschillende subbrands en verschijningsvormen. Dit is niet voor niets want alle MIND-subbrands hebben een eigen focus en doelstellingen. Bijvoorbeeld: met jongeren communiceren via MIND Young, belangenbehartiging door MIND Platform, 0-delijns hulp bieden via MIND Korrelatie. Bij de verschillende doelgroepen en boodschappen horen ook verschillende communicatie kanalen. Van nieuwsbrieven tot berichten op Instagram en Facebook.

Doel

MIND is een dynamische beweging met een veelheid aan contactmomenten met een breed publiek maar ook met niche-doelgroepen. Met geïntegreerde communicatie willen de juiste boodschap bij de juiste doelgroep brengen zonder de merkwwaarden van MIND uit het oog te verliezen, waardoor er een sterke en eenduidige merkbeleving wordt gecreëerd.

Doelgroep

Breed publiek in NL (jongeren, mensen met sombere gevoelens, mensen die geïnteresseerd zijn in de psyche). Mensen die laagdrempelig hulp zoeken, cliënten & naasten, ervaringsdeskundigen en beleidsmakers.

Resultaten 2017

- Toenemende bekendheid van MIND
- Meer samenwerking met omroepen
- Samenwerking met VWS op communicatie gebied
- Meer partijen die zich melden om samen te werken

Activiteit 3 MIND Website en digitale communicatie

Looptijd: 1 september 2017 – 31 december 2017

Achtergrond/aanleiding project

Bij de oprichting van MIND in 2016 is in korte tijd de basis van een digitaal platform gebouwd met nieuwe, aansprekende websites en mogelijkheden tot integratie van content van verwante organisaties en interactie met iedereen die content over psychische klachten wil delen. In 2017 is het platform verder uitgebouwd tot een meer solide en gebruikersvriendelijk platform. Daarnaast zijn de websites van Korrelatie (mindkorrelatie.nl) en MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid (mindplatform.nl) gemigreerd naar het digitaal platform. D.m.v. Google Grants en social media is er meer verkeer naar de sites geleid. Via social media hebben we ingezet op een groter en relevanter bereik en interactie.

Doel

- Betere naamsbekendheid door goede, toegankelijke en vindbare content en veel interactie.
- Meer openheid over psychische problemen via blogs op de site i.c.m. social media (#openup)
- Content delen met aanverwante organisaties en interactie bevorderen.

Doelgroep

Iedereen die (zelf of in de omgeving) te maken heeft met psychische klachten.

Resultaten 2017

- Oplevering mindkorrelatie.nl en mindplatform.nl;
- Oplevering eerste versie MIND-atlas met informatie over organisaties in de ggz.
www.wijzijnmind.nl/mind-atlas
- Aantal paginalikes Facebook steeg in 2017 naar meer dan 90.000 door overname psychiatriepagina en is redelijk stabiel gebleven ondanks dat we geen budget hebben ingezet voor paginalikes.

Activiteit 4 Jaarlijkse Publieksdag - Open MIND Festival

Looptijd: 22 november 2017

Achtergrond/aanleiding project

Op woensdag 22 november vond in de voormalige Prodentfabriek in Amersfoort het Open MIND Festival plaats. Maar liefst 500 geïnteresseerden kwamen naar deze dag, die geheel in het teken stond van psychische gezondheid en een open mind. Veel belangstelling was er voor de presentaties van Bram Bakker ('Weg met de etikettes'), Heleen van Royen (documentaire over haar moeder 'Het doet zo zeer'), Hidde de Vries (over de 7 Day Recharge), cabaretière Vera van Zelm en de tipi-tentsessies, waarin ervaringsdeskundigen in gesprek gingen over hun psychische klachten en herstel. Naast de presentaties en workshops was er van alles te doen en te zien, zoals de MIND bios, infomarkt, gallery, live pupil experiment, photobooth en 'ontwerp je eigen MIND-tas'.

Doel

- Betrokkenheid verhogen tussen MIND en bezoekers
- Bekendheid vergroten over activiteiten van MIND
- Onze achterban (leden, vrienden van, donateurs, volgers social media etc) een leuke dag bezorgen

Doelgroep

Breed publiek: iedereen die interesse heeft in psychische gezondheid en meer wil weten over het onderwerp. Dat varieert dus: jongeren, donateurs, ambassadeurs, cliënten, naasten, professionals.

Resultaten 2017

- 500 bezoekers
- Media aandacht in o.a. RTL Live
- Meer (naams)bekendheid voor MIND

Activiteit 5: Collectief van telefonische hulp- en advieslijnen

Looptijd: juli 2016 – april 2018

Achtergrond/aanleiding project

Na de oprichting van MIND eind 2016 leek het zinvol de verschillende telefonische hulp- en advieslijnen (van lidorganisaties van MIND Landelijk Platform, Korrelatie en Nationaal Zorgnummer) zodanig te positioneren en te organiseren dat de cliënt (de 'beller') effectiever en efficiënter bediend kan worden.

Doelen

Voor de beller contact op maat en met kwaliteit realiseren. Voor de leden van MIND: beter bereik en daardoor meer contacten en groei in dienstverlening, toegang tot meer kennis door het delen van (ervarings)kennis met collega-organisaties, bredere basis voor belangenbehartiging en besparing van kosten.

Doelgroep

Mensen die bellen met een hulp of adviesvraag.

Resultaten 2017

- Set kwaliteitscriteria en streefwaarden (inclusief zelftoets voor de CFO's))
- Uniform registratieformulier voor (gezamenlijke) MIND-lijn(en)
- Uitbreiding van kanalen voor hulp- en advies door middel van start WhatsApp pilot
- Digitale toolkit MIND-lijnen beschikbaar via intranet/sharepoint
- Hulp- en advieslijnen van de CFO's op www.wijzijnmind.nl (button 'help mij')
- Informatiemateriaal over hulp- en advieslijnen tijdens events en bijeenkomsten van MIND
- Ontsluiting Kennisbank NZN bij MIND met aansluitend 'widget' voor de CFO's (in ontwikkeling)

Activiteit 6 Mind in de Regio

Looptijd: 1 januari 2017 – 1 mei 2018

Achtergrond/aanleiding project

De kwaliteit van leven van mensen met een psychische kwetsbaarheid wordt grotendeels bepaald door sociale en maatschappelijke factoren in de directe lokale en regionale omgeving. Er is derhalve behoefte aan een krachtige cliënten-/familiebeweging die ook actief is op het lokale en regionale niveau.

Doel

Met MIND in de Regio worden de volgende doelen nagestreefd:

- Het versterken van de lokale en regionale cliënten- en familie-initiatieven
- Het bevorderen van de synergie tussen deze initiatieven
- Het vergroten van de zichtbaarheid van het cliënt-/familieperspectief bij relevante actoren in de regio, zoals bijvoorbeeld de gemeentes en het brede publiek
- Het bevorderen van een over en weer inspirerend samenspel tussen het lokale, het regionale en het landelijke MIND-niveau

Doelgroep

Alle lokale en regionale cliënten- en familie-initiatieven binnen een regio die als doel hebben om de sociale en maatschappelijke positie van mensen met een psychische kwetsbaarheid in die regio te verbeteren.

Resultaten 2017

- Verkiezingsbudget beschikbaar gesteld, waarmee ruim 15 regionale cliënten-/familie-initiatieven verkiezingsactiviteiten georganiseerd met het oog op de Gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018.

De activiteiten richten zich op de belangenbehartiging van mensen met een psychische kwetsbaarheid en van de initiatieven die zich daar voor inzetten.

- Een actie-onderzoek naar de versterkingsmogelijkheden van lokale en regionale cliënten-/familie-initiatieven. De uitkomsten van dit onderzoek komen in april 2018 beschikbaar.

Activiteit 7 MIND Psygenda

Achtergrond/aanleiding project

De MIND-beweging kenmerkt zich door een diversiteit aan deelnemers: ervaringsdeskundigen, cliënten- en familieraden, regionale cliëntenorganisaties, landelijke cliënten- en familieorganisaties, ambassadeurs van het Fonds PG. Deze MIND-partijen hebben een gezamenlijke visie en missie vastgesteld: 'MIND heeft een samenleving voor ogen die investeert in psychische gezondheid van haar burgers. Waar mensen open durven te zijn over psychische kwetsbaarheid en mensen gelijke kansen hebben om te participeren en zich te ontplooiën. Een samenleving waar vertrouwde steun en passende zorg dichtbij en gemakkelijk te vinden zijn en deskundigheid en compassie hand in hand gaan.' Om dit te bereiken is gewerkt aan een gezamenlijke agenda van MIND, de Psygenda.

Doel

Meerjarenbeleidsplan opstellen en binnen de MIND-beweging met elkaar actie ondernemen op de in de Psygenda vastgestelde onderwerpen.

Doelgroep

Iedereen die verbonden is aan de MIND-beweging, achterban en externe partijen zoals de ggz-aanbieders, verzekeraars, professionals, gemeenten, woningbouwcoöperaties en werkgevers.

Resultaten 2017

Samen met RVT, bestuur en achterban zijn de thema's van een meerjarenplan verkend. Tijdens netwerkbijeenkomsten, individuele gesprekken en groepsdiscussies zijn de belangrijkste thema's naar voren gekomen. Daarnaast heeft een documentenanalyse plaatsgevonden. De uitkomsten zijn vertaald naar een eerste concept van een meerjarenbeleidsplan.

Activiteit 8 MIND Kennisagenda

Looptijd: 1 januari 2017 – 30 april 2018

Achtergrond/aanleiding project

Eén van de speerpunten van MIND is het vernieuwen en verbeteren van de zorg, behandeling en ondersteuning van mensen met psychische aandoeningen. Onderzoek is daarbij onmisbaar. MIND werkt daarom samen met onderzoeksorganisaties, waarbij MIND stevig het perspectief van cliënten in de ggz, familie en naasten neer wil zetten. MIND is namelijk van mening dat wetenschappelijk onderzoek moet gaan over wat cliënten, familie en naasten belangrijk vinden. Daarom heeft MIND met ondersteuning van SiRM een Kennisagenda opgesteld in nauwe samenwerking met een focusgroep uit de achterban van MIND en via een brede peiling bij twee panels in de ggz.

Doel

MIND wil met de Kennisagenda onderzoekers in de ggz beïnvloeden om bij hun onderzoeksprogramma's meer rekening te houden met wat ggz-clieënten en hun familie en naasten belangrijk vinden. MIND wil de Kennisagenda gebruiken om de richting van haar eigen kennisactiviteiten te bepalen.

Doelgroepen

Mensen met psychische aandoeningen en hun familie en naasten, maar ook ervaringsdeskundigen, onderzoekers en ggz-professionals die zich bezig houden met onderzoek en innovatie.

Resultaten 2017

- De MIND Kennisagenda met tien onderzoeksprioriteiten. Deze zijn aandoening-overstijgend
- Algemene wensen voor onderzoek vanuit het perspectief van cliënten, familie en naasten
- Reactie van onderzoekers op de algemene wensen en de onderzoeksprioriteiten
- Verbinding met andere onderzoeksagenda's in de ggz

8. Option Grids voor psychische aandoeningen

Looptijd: 1 december 2016 – 28 februari 2018

Achtergrond/aanleiding project

Goede zorg voor psychische aandoeningen wordt beschreven in kwaliteitsstandaarden. In 2014-2017 zijn er via het Netwerk Kwaliteitsontwikkeling GGz in totaal 44 van deze kwaliteitsstandaarden ontwikkeld. Het is een uitdaging om deze standaarden te laten landen in de praktijk. Met name voor cliënten en naasten is het niet altijd duidelijk wat goede zorg is, terwijl die informatie wel nodig is voor samen beslissen.

Doel

De toepassing van aanbevelingen uit de zorgstandaarden inzichtelijk maken en aanjagen. We geven met keuzekaarten (option grids) in één A4 per thema inzicht in concrete keuzes tussen verschillende opties binnen en naast behandelingen, op basis van veelgestelde vragen vanuit patiënten en naasten. Er is gekozen om keuzekaarten te maken voor de zorgstandaard bipolaire stoornissen.

Doelgroep

Patiënten met een bipolaire stoornis en hun naasten en ontwikkelaars van kwaliteitsstandaarden

Resultaten 2017

- 4 keuzekaarten voor mensen met een bipolaire stoornis, gebaseerd op de zorgstandaard bipolaire stoornissen en onderliggende richtlijnen en afgeleide kwaliteitsproducten. Deze gaan over behandeling met medicatie, psychologische behandeling, zelfmanagement en herstel en rehabilitatie.
- Een handreiking 'keuzekaarten ontwikkelen' voor kwaliteitsmedewerkers die zich bezighouden met de ontwikkeling van kwaliteitsstandaarden en afgeleide producten.
- Infopakket over goede zorg bij een bipolaire stoornis. Hierin zit een informatieblad over samen beslissen, de bipolaire stoornis, samenvattingskaarten van de zorgstandaard en de keuzekaarten.

9. Referentenpanel onderzoeksprogramma ggz - ZonMw

Looptijd: 1 juli 2016 – 2026

Achtergrond/aanleiding project

ZonMw vindt het belangrijk dat onderzoeks- en projectvoorstellen die worden ingediend bij het Onderzoeksprogramma ggz worden beoordeeld door ervaringsdeskundige ggz-clieënten en naasten. Daarom heeft MIND In 2016 samen met de Patiëntenfederatie Nederland en PGO Support een Referentenpanel opgezet. Dit panel bestaat uit cliënten en naasten die ervaring hebben met de aandoeningen of thema's die aan bod komen in het ggz-onderzoek. Zij zijn geworven bij de leden en andere achterban van het MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid en vervolgens getraind in het beoordelen van onderzoeks- en projectvoorstellen. Het panel telt ongeveer 45 leden. Naast de werving en selectie en training van de panelleden verzorgt MIND de coördinatie van de activiteiten van het panel, de ontwikkeling van het beoordelingsformulier, de organisatie van de beoordelingsrondes (inclusief bijeenkomsten panelleden en feedback op de beoordelingsformulieren), de presentaties op informatiebijeenkomsten van ZonMw en de communicatie met ZonMw.

Doel

Het beoordelen van onderzoeksvoorstellen vanuit het perspectief van cliënten en naasten. Het panel beoordeelt of cliënten en naasten voldoende worden betrokken bij de uitvoering van het onderzoek. Dit oordeel neemt ZonMw mee in de besluitvorming over de honorering van de onderzoeks-/projectvoorstellen.

Doelgroep

Onderzoekers in de ggz, professionals, projectleiders, beleidsmakers, medewerkers ZonMw, ervaringsdeskundigen, cliënten en naasten.

Resultaten 2017

- In drie onderzoeksrondes zijn 61 onderzoeksvoorstellen beoordeeld door het referentenpanel
- Presentatie informatiebijeenkomst ZonMw over het perspectief van cliënten en naasten bij onderzoek
- Terugkomdag referenten: terugblik, evaluatie werkwijze en plannen 2018

10. Referentenpanel actieprogramma ZonMw

Looptijd: 1 december 2016 – 31 december 2020

Achtergrond/aanleiding project

Informatie over de achtergrond van het referentenpanel van MIND staat beschreven bij het Onderzoeksprogramma ggz (SA39). Voor het Actieprogramma zijn 10 referenten geworven met specifieke kennis over de opvang en zorg voor mensen met verward gedrag. Zij zijn getraind en vervolgens ingezet voor het Actieprogramma. Naast de werving en selectie en training van de panelleden verzorgt MIND de coördinatie van de activiteiten van het panel, de ontwikkeling van het beoordelingsformulier, de presentaties op informatiebijeenkomsten van ZonMw en de communicatie met ZonMw.

Doel

MIND heeft de beschikking over een kwalitatief hoogstaand referentenpanel dat in staat is onderzoeks- en projectvoorstellen te beoordelen. Binnen het Actieprogramma beoordelen de referenten of de projectvoorstellen relevant zijn vanuit het perspectief van cliënten en naasten. Daarnaast beoordelen zij of cliënten en naasten voldoende worden betrokken bij de uitvoering van het onderzoek. Dit oordeel brengen zij in bij de beoordelingswerkgroep, waarin zij samen met professionals tot een advies komen. ZonMw gebruikt dit advies bij de besluitvorming over de honorering van de projectvoorstellen.

Doelgroep

Alle professionals die te maken hebben met de opvang en zorg voor mensen van verward gedrag, dus zowel ggz-professionals, als hulpdiensten en politie. Daarnaast projectleiders, beleidsmakers, medewerkers ZonMw, ervaringsdeskundigen, cliënten en naasten.

Resultaten behaald in 2017

- In vier rondes zijn 132 projectvoorstellen beoordeeld door het referentenpanel
- Presentatie bij drie informatiebijeenkomsten van ZonMw over het perspectief van cliënten en naasten
- Via deelname Kennisnetwerk Actieprogramma concreet benoemd welke rol MIND kan vervullen om de kennis uit de projecten te verspreiden. Daarbij speciale aandacht gevraagd en gekregen voor de Crisiskaart
- Terugkomdag referenten: terugblik, evaluatie werkwijze en plannen 2018

11. Routewijzer naar werk

Looptijd: september 2015 – 31 december 2017

Achtergrond/aanleiding project

De informatie over weer aan het werk gaan of werk behouden met een psychische kwetsbaarheid staat overal op internet verspreid. Hierdoor gaan mensen niet altijd goed geïnformeerd naar gesprekken met UWV, gemeenten of bedrijfsartsen toe. Deze informatieachterstand kan ervoor zorgen dat mensen minder gemakkelijk regie kunnen voeren over hun eigen herstelproces. Gemeenten hebben een informatieplicht, maar zien niet altijd hun witte vlekken op dit gebied.

Doel

Mensen helpen voor hen relevante informatie op internet te vinden door het te overzichtelijk aan te bieden. Lokale belangenbehartigers toerusten om het gesprek over de informatievoorziening van gemeenten te voeren.

Doelgroep

Mensen met een psychische aandoening met vragen rond werk behouden en werk vinden. Lokale belangenbehartigers die met gemeenten in gesprek willen over informatievoorziening aan hun burgers.

Resultaten 2017

- De website is getest door ervaringsdeskundigen en gelanceerd in aanwezigheid van Jetta Klijnsma.
- Een social media campagne om aandacht te schenken aan de website.
- Een monitortool voor cliëntenraden sociaal domein is eveneens gelanceerd en zal een vervolg krijgen onder de vleugels van de Landelijke Cliëntenraad (LCR) om de verspreiding van de tool te bevorderen.

12. Samen beslissen in de GGZ

Looptijd: November 2016 – november 2018

Achtergrond/aanleiding project

Het stimuleren van Samen Beslissen is een belangrijk thema in de ggz. In het project ‘Samen beslissen in de GGZ: professionals én cliënten in positie brengen voor passende zorg’ werken we samen met het NIP (projectaanvrager), het Trimbos-instituut, GGZ Nederland en SynQuest. MIND Landelijk Platform richt zich hierbij met name op het toerusten van cliënten op Samen beslissen: het benutten, toepasbaar en vindbaar maken van bestaande instrumenten en informatie voor verschillende groepen patiënten (o.a. ernstige psychische aandoeningen, ouderen, adolescenten, volwassenen cure) en hun naasten ter bevordering van Samen beslissen.

Doel

Het bevorderen van persoonsgerichte, gepaste zorg (patiënt op de juiste plek) in de GBGGZ en SGGZ door het faciliteren van Samen beslissen, waarbij ROM en kwaliteitsstandaarden als informatiebron worden gebruikt.

Doelgroep

Professionals (zowel in instellingen voor geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg als vrijgevestigde psychiaters, psychologen en psychotherapeuten) en patiënten (o.a. ernstige psychische aandoeningen, ouderen, adolescenten, volwassenen cure).

Resultaten 2017

- 2 focusgroepen om te achterhalen welke instrumenten bruikbaar zijn om cliënten en familie/naasten te ondersteunen bij samen beslissen.
- Onderzoek via ggz-panel MIND Landelijk Platform: 880 respondenten gaven hun ervaringen door t.a.v. Samen beslissen.
- Een rapportage en een samenvatting over de resultaten van de vragenlijst over ervaringen van cliënten en naasten over samen beslissen.

13. Zelfmanagement & herstel

Looptijd: 15 juni 2016 – 30 juni 2018

Achtergrond/aanleiding

MIND Landelijk Platform heeft zich de afgelopen jaren ingezet om vanuit het cliënt- en familieperspectief mee te werken aan een cultuuromslag in de ggz, waarbij cliënten passende en doelmatige zorg ontvangen: zorg die aansluit bij wat de cliënt nodig heeft, die de cliënt stimuleert zo veel mogelijk zelf de regie te voeren en waarbij het hele netwerk rondom de cliënt een belangrijke rol speelt. Dit vereist een attitudeverandering in de zorg, zowel bij hulpverleners als bij cliënten en familie/naasten, die maar langzaam van de grond komt. Met dit project geven we het werken aan zelfmanagement en herstel een boost.

Doel

Het bevorderen van zelfmanagement en herstel in de ggz door het vergroten van de bewustwording en het toerusten van cliënten, familie/naasten en professionals op het werken aan zelfmanagement en herstel, zodat cliënten zo goed mogelijk hun eigen leven kunnen leiden en zij en hun familie/naasten als een gelijkwaardige partner in het triadisch werken worden gezien. We zetten hiervoor in op de zes speerpunten.

Doelgroep

We richten ons op iedereen die met de ggz in aanraking komt en specifiek op de volgende drie doelgroepen:

- Mensen met een psychische kwetsbaarheid, van mensen die voor het eerst bij de huisarts komen met lichte psychische klachten tot mensen met ernstige psychische klachten in de gespecialiseerde ggz.
- Familie en naasten, dit is iedereen die tot het sociale steunsysteem van mensen met een psychische kwetsbaarheid behoren.
- Professionals in alle zorg echelons: gespecialiseerde ggz, generalistische basis ggz, Wmo, jeugd en de huisartsenzorg.

Speerpunt 1: informatievoorziening en kennisdeling over zelfmanagement

Achtergrond/aanleiding project

Om zelfregie te kunnen voeren, hebben cliënten en familie/naasten informatie nodig over hoe ze dit het beste kunnen doen. Daarom ontwikkelen we een webpagina voor cliënten, familie/naasten en professionals waar informatie, methoden, instrumenten, goede voorbeelden, etc., te vinden zijn over zelfmanagement. Aan de hand van een patient journey stellen we de informatie zo veel mogelijk op maat beschikbaar op de website van MIND Landelijk Platform.

Doel

Het informeren van cliënten, familie/naasten en professionals over en toerusten op het werken aan zelfmanagement.

Doelgroep

- Mensen met een psychische kwetsbaarheid, van mensen die voor het eerst bij de huisarts komen met lichte psychische klachten tot mensen met ernstige psychische klachten in de gespecialiseerde ggz.
- Familie en naasten, dit is iedereen die tot het sociale steunsysteem van mensen met een psychische kwetsbaarheid behoren.
- Professionals in alle zorg echelons: gespecialiseerde ggz, generalistische basis ggz, Wmo, jeugd en de huisartsenzorg.

Resultaten 2017

- Een inventarisatie van informatie, methoden, instrumenten, goede voorbeelden, etc. die cliënten, naasten en professionals kunnen toerusten op het werken aan zelfmanagement.
- Een inventarisatie van welke informatie van de bestaande website voor professionals, www.zelfmanagementggz.nl, overgezet moet worden naar de website van MIND Landelijk Platform.
- Als structuur voor de webpagina over zelfmanagement is gekozen om gebruik te maken van een patient journey. De informatie wordt aangeboden op basis van verschillende fases die cliënten en naasten kunnen doorlopen in hun (herstel)proces.

Speerpunt 2: zelfmanagement in het beroepsonderwijs

Achtergrond/aanleiding project

Om een cultuurverandering in de ggz te bewerkstelligen, willen we (toekomstige) professionals toerusten op het werken aan zelfmanagement vanuit het cliënt- en familieperspectief. Dit doen we door ervaringsdeskundigen in te zetten bij gastlessen in het beroepsonderwijs en opleidingen over zelfmanagement en gerelateerde onderwerpen.

Doel

Het toerusten van (toekomstig) professionals op het werken aan zelfmanagement in het beroepsonderwijs/opleidingen.

Doelgroep

Professionals in alle zorgelchons: gespecialiseerde ggz, generalistische basis ggz, Wmo, jeugd en de huisartsenzorg.

Resultaten 2017

- Een inventarisatie van scholingsaanbod bij de lidorganisaties en regionale cliëntenorganisaties is uitgevoerd
- Twee bijeenkomsten met ervaringsdeskundigen zijn georganiseerd om te praten over wat eigen regie voor hen is, wat hen heeft geholpen en wat professionals wel/niet moeten doen om eigen regie te stimuleren.
- Een opzet is gemaakt voor de training/gastlessen over zelfmanagement en de inhoud is verzameld.
- Een opdracht is uitgezet bij Stichting Zelfbeschadiging en de VMDB om te onderzoeken of er draagvlak is voor een MIND Academy en om de structuur van een MIND Academy te formuleren. De opdracht loopt t/m maart 2018.

Speerpunt 3: het gebruikersperspectief op digitale zorg/eHealth

Achtergrond/aanleiding project

eHealth speelt een steeds belangrijkere rol in de GGz. We ontwikkelen een zelfmanagement instrument waarmee eHealth gebruikers zelf inzicht krijgen in de kwaliteit van eHealth, de zogenaamde eHealth meetlat. Deze biedt cliënten inzicht in wat ze aan eHealth hebben en waar ze op moeten en/of kunnen letten bij het gebruik ervan. Op deze manier kunnen zij bewust keuzes maken voor eHealth die bij hen past.

Doel

Het verspreiden van het gebruikersperspectief op eHealth en het ontwikkelen van kwaliteitscriteria op eHealth om cliënten en naasten te informeren over waar ze op kunnen letten bij het kiezen en inzetten van eHealth.

Doelgroep

- Mensen met een psychische kwetsbaarheid, van mensen die voor het eerst bij de huisarts komen met lichte psychische klachten tot mensen met ernstige psychische klachten in de gespecialiseerde ggz.
- Familie en naasten, dit is iedereen die tot het sociale steunsysteem van mensen met een psychische kwetsbaarheid behoren.
- Professionals in alle zorg echelons: gespecialiseerde ggz, generalistische basis ggz, Wmo, jeugd en de huisartsenzorg.

Resultaten 2017

- De ambassadeurs digitale zorg hebben een aantal gastlessen verzorgd en meegedaan aan consultaties rondom eHealth-toepassingen.
- De kwaliteitscriteria/meetlat zijn in concept ontwikkeld. Het uitgangspunt is dat we (toekomstige) gebruikers van eHealth informeren over waar ze op moeten letten bij het kiezen voor en gebruiken van eHealth toepassingen.

Speerpunt 4: zelfmanagement in de huisartsenzorg

Achtergrond/aanleiding

Er is binnen de huisartsenzorg meer aandacht nodig voor het betrekken van familie/naasten en voor het voorschrijven en monitoren van psychofarmaca. Uit eerder onderzoek van MIND Landelijk Platform is naar voren gekomen dat dit knelpunten zijn in de huisartsenpraktijk. Daarom is er een themasite 'Naar de huisarts' gelanceerd. Deze voorziet in de behoefte van cliënten en hun familie/naasten aan informatie en gerichte tools, zodat zij een serieus gesprekspartner kunnen zijn in contact met de huisarts of POH GGz.

Doel

Het bevorderen van zelfregie en herstel voor cliënten en hun familie/naasten en doorverwijzing naar relevante info hierover door huisartsen en POH GGz.

Doelgroep

- Cliënten en hun familie/naasten die gebruik maken van de huisartsenzorg.
- Huisartsen en POH GGz die patiënten met psychische klachten behandelen.

Resultaten 2017

- Themasite 'Naar de huisarts' <https://wijzijnmind.nl/thema/naar-de-huisarts> met drie invalshoeken:
- Algemene informatie over de huisartsenzorg bij psychische klachten
 - Informatie voor familie en naasten.
 - Informatie over medicatie bij psychische klachten.
 - Leaflet 'Met psychische klachten naar de huisarts... en dan?'
- Pool van familie-ervaringsdeskundigen die voorlichting kunnen geven aan huisartsen en POH GGz over het belang van het betrekken van familie/naasten in de behandeling van psychische klachten.
- Een modelpowerpointpresentatie en draaiboek voor het geven van voorlichting.

Speerpunt 5: coördinatiepunt voor familie/naasten, cliënten en professionals

Achtergrond/aanleiding project

Familie/naasten zijn een belangrijke samenwerkingspartner van de cliënt en de professional en zorgen er samen voor dat de cliënt zijn leven kan leiden, naar vermogen deel kan nemen aan de samenleving met indien nodig passende zorg en ondersteuning. Hier hebben familie en andere naasten echter wel ondersteuning bij nodig. Om deze attitudeverandering te stimuleren, zetten we een coördinatiepunt op.

Doel

Het opzetten coördinatiepunt in de vorm van de digitaal lerend netwerk waarin organisaties als ggz organisaties, GGZ Nederland, Movisie, Mezzo, NVVP en leden van MIND onder elkaar kennis, ervaring en methodieken uitwisselen die de attitudeverandering in de zorg stimuleren. Maar ook deze kennis breder verspreiden.

Doelgroep

- Professionals in alle zorg en welzijnsechelons: gespecialiseerde ggz, generalistische basis ggz, mantelzorgondersteuning, sociale wijkteams en gemeenten.
- Familie ervaringsdeskundigen om hun functie beter uit te kunnen oefenen.
- Familie en naasten, dit is iedereen die tot het sociale steunsysteem van mensen met een psychische kwetsbaarheid behoren en die zich in de toekomst hopelijk beter ondersteunt en toegerust voelen in de rollen die zij vervullen als naaste van iemand met een psychische aandoening.

Resultaten 2017

- De vorm van het coördinatiepunt als digitaal lerend netwerk is na gesprek met leden van MIND en derden vastgesteld.
- Ontwerp van het te vormen digitaal lerende netwerk is ontwikkeld.
- Belangstelling voor dit digitaal lerend netwerk is bij enkele betrokken partijen gepeild en positief ontvangen.

Speerpunt 6: Verdere professionalisering van familie/naasten en -organisaties

Achtergrond/aanleiding project

Om vanuit familieperspectief en de familieorganisaties een goed en professioneel aanbod te kunnen bieden binnen het coördinatiepunt, zetten we een inhoudelijk professionaliseringstraject op. Hiermee versterken we de positie van familie en hun organisaties.

Doel

Het ontwikkelen van een keurmerk dat inzet op de uitvoering van de familiebeleid in ggz instellingen en de verslavingszorg. Daarnaast wordt binnen herstelacademies en zelfregiecentra een training ontwikkeld voor familie- en cliëntervaringsdeskundigen om mee te leren denken en lobbyen bij ggz instellingen, verslavingszorg en bij gemeenten.

Doelgroep

- Professionals in alle zorg en sociale echelons: gespecialiseerde ggz, generalistische basis ggz, verslavingszorg en WMO.
- Familie- en cliëntervaringsdeskundigen om hun functie beter uit te kunnen oefenen.
- Familie en naasten, dit is iedereen die tot het sociale steunsysteem van mensen met een psychische kwetsbaarheid behoort en die zich in de toekomst hopelijk beter ondersteund en toegerust voelt in de hij vervult als naaste van iemand met een psychische aandoening
- Cliënten

Resultaten 2017

- Er is een eerste set concept-criteria ontwikkeld en een eerste concept-handleiding.
- De eerste contacten zijn gelegd voor het uitvoeren van een pilot.

14. Zorg Verandert

Tweede Monitor 'Crisisopvang en herstel'

Looptijd: juli 2017 t/m januari 2018

Achtergrond/aanleiding

Met het oog op de vele veranderingen in de zorg in 2015 (decentralisatie, ambulantisering en langdurige zorg) werd in 2016 een eerste onderzoek gedaan naar de ervaringen die cliënten en naasten hebben met crisisopname en -zorg thuis, nazorg, preventie en herstel. In 2017 werd in een tweede onderzoek gekeken naar wat cliënten en hun naasten merken van de tussentijdse ontwikkelingen in de crisiszorg, zoals domein overschrijdende samenwerking tussen ggz en de Wmo en sluitende ketens. In het project werkt MIND samen met Zorg Verandert (een samenwerkingsverband van 9 landelijke koepels).

Doel

Belangenbehartigers, financiers, gemeenten en andere stakeholders informeren zodat zij de ervaringsinformatie, de verbeteruggesties en aanbevelingen vanuit het perspectief van cliënten en naasten betrekken bij hun beleid.

Doelgroep

Mensen met psychische kwetsbaarheid en naasten (en hun organisaties), zorgverzekeraars, beleidsmakers bij gemeenten en relevante lokale en regionale organisaties.

Resultaten 2017

762 reacties op de digitale vragenlijst over de onderwerpen: crisisopname en -zorg thuis, preventie, nazorg, herstel, inzet van ervaringsdeskundigheid en informele zorg en eerdere ggz-zorg. (Publicatie rapport in 2018.)

Extern uitgevoerde projecten

15. FABuleus

Looptijd: mei 2013 tot eind december 2016 (verlengd tot begin 2017)

Achtergrond/aanleiding

In vele ggz-instellingen moet een flinke slag gemaakt worden om familie/naastbetrokkene als gelijkwaardige gesprekspartner een plaats te geven. De beschikbaarheid van trainingen van Familie als Bondgenoot uit Eindhoven en de Triadekaart is de basis voor het project FABuleus. Het project heeft een aantal keer verlenging nodig gehad om tot goede resultaten te kunnen komen. Het veranderen van attitude en werkwijzen kost altijd meer tijd dan verwacht. In het licht van deze verlengingen van het project en de extra activiteiten die ingezet zijn uit overwegingen van kwaliteit en nieuwe inzichten, zijn de uitgaven nauwgezet gevolgd.

Doel

Het project kent twee hoofddoelstellingen:

- De verspreiding van de FAB-cursussen in ggz-instellingen in Nederland.
- De ontwikkeling van randvoorwaarden om borging en verdere implementatie van de FAB cursus te faciliteren in de deelnemende ggz-instellingen

Doelgroepen

Professionals, familieleden en cliënten die opgeleid worden tot FABtrainers en het management/RvB/ opleidingsinstituten van de deelnemende organisaties.

Resultaten 2017

- In 3 regio's in Nederland, Zuid, West en Midden zijn in drie grote ggz-instellingen FAB-trainingen uitgevoerd.
- Bij GGZ Centraal zijn twaalf professionals gestart met de opleiding, Bij Mondriaan zijn zes professionals gestart en bij Parnassia 15 professionals. In totaal zijn 33 hulpverleners gestart met de opleiding tot FAB-docent. 14 professionals hebben de opleiding tot FAB-docent afgerond.
- Zo'n 250 mensen zijn betrokken geweest bij het project, w.o. de raden van bestuur, opleiders, familieraden in de GGZ, cliëntenraden in de GGZ, MIND Landelijk Platform Kamer familieraden, LSFvP, projectleiders, Familie als Bondgenoot, Ypsilon, professionals, familie en cliënten, GGZ-instellingen, deelnemers werkconferentie.
- Profielen voor cliënt- en familievrijwilligers en hulpverleners die opgeleid gaan worden om de trainingen te geven, zijn ontwikkeld en getoetst.
- Er is een evaluatieonderzoek uitgevoerd waarbij de kwaliteit van de opleidingen centraal stonden en de effecten van de drie FABuleus-trainingen op professionals, opgeleide docenten en familie
- Per regio zijn vervolgspraken gemaakt met bestuurders van GGZ-instellingen voor de uitvoering van trainingen na het project.

Algemeen MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid

Meldpunt Meld je Zorg

Het meldpunt 'Meld je zorg in de ggz' dat onderdeel uit maakt van het Nationale Zorgnummer heeft ook in 2017 een groot aantal vragen gekregen en daarnaast geparticipeerd in een aantal gerichte meldacties. In 2017 is verder gewerkt aan versterking van het netwerk van meldpunten en is verder gewerkt aan de samenwerking met de hulp- en advieslijnen van 15 lidorganisaties van MIND Landelijk Platform en de hulplijn Korrelatie.

Netwerkorganisatie

Binnen MIND is in 2017 samen met de achterban de discussie op gang gebracht om te komen tot een structuur van de vereniging, in samenhang met de bredere beweging MIND, die recht doet aan de veranderende rol en positie van de cliënten- en naastenorganisaties, de verdergaande decentralisatie van de zorg en het toenemende belang van het sociaal domein. Om op deze ontwikkelingen goed te kunnen inspelen is een structuur nodig waarbij de focus meer komt te liggen op de regio en op de organisaties die in de regio het collectieve belang van cliënten en naasten kunnen behartigen. De discussie over de gewenste structuur van MIND zal in 2018 worden voortgezet.

Regiokamer

Een rijke variëteit aan lokale en regionale cliëntenorganisaties participeerde in 2017 in activiteiten georganiseerd in en rondom de Regiokamer van MIND Landelijk Platform.

In de periodieke landelijke regiokamerbijeenkomsten vond de uitwisseling plaats van ervaringen en informatie en de schakeling tussen het regionale en het landelijke niveau.

Daarnaast werden de aangesloten organisaties vanuit het MIND-programma "Regie in de regio" op uiteenlopende wijze gefaciliteerd: de ontwikkeling van herstel-/zelfregie-centra, belangenbehartiging bij de gemeente, inhoudelijke ondersteuning van cliënten-/familieorganisaties, en ook m.b.t. financiële facilitering t.b.v. het uitvoeren van vernieuwende projecten.

De uitvoering van de MIND-Atlas en de Regionale Kennisbank werden voortvarend verder gebracht.

Leden van de Kerngroep van de Regiokamer participeerden in 2017 voluit in de ALV van MIND Landelijk Platform.

Kamer Familieraden

In 2017 heeft de KFR drie interessante bijeenkomsten gehouden. Op 24 maart is bij PGO Support in Utrecht aandacht besteed aan de generieke module 'Samenwerking en ondersteuning naasten van mensen met psychische klachten'. Op de landelijke dag bij ggz-instelling Altrecht was het thema 'Ambulantisering: wat betekent dit voor familie/naasten?' Daarbij is onder andere de rol van gemeenten en het familievertrouwenswerk in het sociale domein aan de orde geweest.

Afsluitend is op 8 december een bijeenkomst gehouden over suïcidepreventie. Daarbij stond centraal hoe je als familie/naaste omgaat met iemand die suïcidale gedachten of gedrag heeft.

Op 30 september heeft de KFR meegewerkt aan de eerste MIND Familiedag in Amersfoort. De workshop 'Familieparticipatie' werd verzorgd door GGZ Centraal.

Wat betreft de interne ontwikkelingen van MIND en de rol van de KFR zijn diverse verkennende gesprekken geweest over de positie van de KFR. Daarnaast is regelmatig afstemming geweest met de werkgroep van de KFR over de lopende activiteiten en het werkplan 2018. Vanuit het bestuur is gezocht naar een opvolger voor Rudi Rikken. Op 8 december heeft Rudi Rikken het stokje, van voorzitter overgedragen aan Roelf Scholma, die tevens verbonden is aan de familieraad van GGZ Rivierduinen.

Kamer Cliëntenraden

Cliëntenraden in de ggz en Verslavingszorg werden in 2017 vanuit MIND Landelijk Platform op uiteenlopende wijze gefaciliteerd:

- Informatievoorziening m.b.t. landelijk spelende thema's
- Onderlinge uitwisseling m.b.t. ervaringen en visie
- Verdiepingsbijeenkomsten op basis van door de cliëntenraden zelf aangedragen

Thema's: Terugdringen dwang & drang, Suïcide-preventie en Empowerende EHealth & ICT.

De Kerngroep van de Kamer Cliëntenraden vormt een belangrijk schakelpunt tussen de inbreng van afzonderlijke cliëntenraden en het landelijke beleid. Leden van de Kerngroep participeren in de ALV van MIND Landelijk Platform.

Samenwerking

Ook in 2017 hebben we weer actief samengewerkt in de Alliantie als partner bij de implementatie van het VN-verdrag over de rechten van mensen met een beperking. Andere belangrijke samenwerkingspartners waren de Landelijke stichting familievertrouwenspersonen (LSFVP), het Netwerk Kwaliteitsontwikkeling GGZ en de Stichting Benchmark GGZ (SBG) en de koepels Iederin en Patiëntenfederatie. We zijn daarnaast actief op zoek gegaan naar samenwerking met andere partijen binnen en buiten de GGZ, waaronder koepel- en beroepsorganisaties als GGZ-Nederland, het NIP, NVvP, LVVP, P3NL, VNG en G32.

Bijlage 1 Afkortingen

ALV	Algemene Leden Vergadering of Algemene Leverings Voorwaarden
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur (regels van de overheid)
AO	Ambtelijk Overleg (met tweede kamer commissies)
ART	Active Recovery Triad (Active herstel driehoek)
AVI	Aandacht voor Iedereen
CQ-Index	Consumer Quality index
Dannenbergrapport	Rapport (en onderzoekscommissie) over beschermd wonen
DBC	Diagnose behandel combinaties
DSM	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
EPA	Ernstig psychische aandoeningen
FPG	Fonds Psychische Gezondheid
G32	32 grootste gemeenten
GGZ NL	GGZ Nederland
HAP	Huisartsenpost
IGZ	Inspectie Gezondheidszorg
IZP	Individueel zorg- en leefplan
J42	42 regio's jeugdhulp
Jggz	Jeugd-ggz
LCR	Landelijke Cliëntenraad
LHV	Landelijke Huisartsenvereniging
LOC	Zeggenschap in zorg
MIND Landelijk Platform	Landelijk Platform GGZ
NJR	Nationale JeugdRaad
NKO	Netwerk kwaliteitsontwikkeling GGZ
NVvP	Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie
NZa	Nederlandse Zorgautoriteit
PGB	Persoonsgebonden budget
PGOsupport	Patiënten en gehandicapten organisaties-support
PGws	Patiënten en Gehandicapten organisaties werken samen
POH-GGZ	Praktijk ondersteuner GGZ
RCO	Regionale Cliëntenorganisatie
ROM	Routine Outcome Measurement-vragenlijsten
RvT	Raad van Toezicht
SBG	Stichting Benchmark GGZ
SZW	Ministerie van Sociale zaken en werkgelegenheid
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
V&J	Ministerie van veiligheid en justitie
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, welzijn en sport
Wgbo	Wet op geneeskundige behandelingsovereenkomst
Wkkgz	Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg
Wlz	Wet langdurige zorg
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wvvggz	Wet verplichte ggz
ZIN	Zorginstituut Nederland
Zvw	Zorgverzekeringswet

Bijlage 2 Bestuur MIND Landelijk Platform

Mevrouw L.E. Aalders	Penningmeester
Mevrouw L.G. Bandsma	Bestuurslid
Mevrouw C.T. Feldmann	Bestuurslid
De heer P. Verbraak	Voorzitter

Bijlage 3 Lidorganisaties MIND Landelijk Platform

Angst Dwang en Fobie Stichting ADF-stichting	www.adfstichting.nl
Caleidoscoop	www.caleidoscoop.nl
Depressie Vereniging DV	www.depressievereniging.nl
Ixta Noa	www.ixtanoa.nl
Labyrint-In Perspectief LIP	www.labyrint-in-perspectief.nl
Landelijke Oudervereniging Balans	www.balansdigitaal.nl
Landelijke Stichting Zelfbeschadiging LSZ	www.zelfbeschadiging.nl
Vereniging Impuls	www.impulsdigitaal.nl
Landelijke Stichting Ouders en Verwanten van Druggebruikers LSOVD	www.lsovd.nl
Nederlandse Hyperventilatie Stichting NHS	www.hyperventilatie.org
Nederlandse Vereniging voor Autisme NVA	www.autisme.nl
Stichting Borderline	www.stichtingborderline.nl
Stichting Weerklank	www.stichtingweerklank.nl
Stichting Weet	www.weet.info
Vereniging Manisch Depressieven en Betrokkenen VMDB	www.vmdb.nl
Ypsilon	www.ypsilon.org
De Kamers van MIND Landelijk Platform	De voorzitter en vicevoorzitter van de Kamers nemen deel aan de ALV, maar hebben geen stemrecht
Leden Kamer Familieraden	https://mindplatform.nl/over-mind-platform/organisatie/familieraden
Leden Regiokamer	https://mindplatform.nl/over-mind-platform/organisatie/regionale-clientenorganisaties-regiokamer
Leden Kamer Cliëntenraden i.o.	https://mindplatform.nl/over-mind-platform/organisatie/clientenraden

Bijlage 4 Medewerkers MIND Landelijk Platform 2017

Directie

M.J. ter Avest (Marjan) - MT-lid

Bureaumanagement

A. Janssen (Anne-Marie) – onder MIND nieuwe functie

J. de Ruiter (Jacqueline) (P&O)

Afdeling Communicatie

M. Evers (Marije)

N. Geertsma (Nynke)

Afdeling Beleid

M. Drost (Mirjam)

L.D. Frans-Kits (Lotte)

S.M. Makkink (Steven)

M. Roosjen – De Feiter (Marlies)

L. Stomphorst (Linda)

M.W.E. Tusschenbroek (Menno) - MT-lid

N.M.A.M. Vos de Wael (Nic)

Afdeling Projecten

I. van Ankorven (Ingrid)

C. Brink (Cora)

F.G. Goedhart (Cisca) - MT-lid

M. Haitzma (Marieke)

C. van der Hoeven (Christien)

G.K. van Ittersum (Gerda)

J. de Jeu (Jenny)

J. de Jong (Jetske)

C.D. Korporaal (Debora)

D. Meijnckes (Dwayne)

M. Mos (Marry)

M.C. Paalvast (Margriet)

A. Partouns (Astrid)

B. Roelands (Ben) – MT-lid MIND (FPG)

G. Senhorst (Greetje)

R. van Seventer (Rozemarijn)

M.M. Wollaars (Marieke)

MIND FPG uitvoerders projecten

R. Gorter (Ronald) – directie en MT-lid MIND

G.J. Guldemon (Gert Jan) – MT-lid MIND (FPG)

H. Heuvelman (Heidi)

I. Nijkamp (Iris)

M. Deiman (Marianne)

S. Sloomaker (Sander)

Secretariaat

J. van Logchem (Janny)

J.G. van Ommen (Hanneke)

M. Reckman (Moniek)

I.M. Timmer-Kok (Ingrid)

M. Versluis (Muriël)

I. van Zoeren (Irene)